Bundel - Commissievergadering Wijchen van 21 mei 2024

1 Opening
Spreektijden:
6 minuten voor de raad
12 minuten voor het college

2 Vaststellen agenda

3 Bespreekstukken

3.1 235710 Beslisnota Beleidsvisie bibliotheekwerk 2025-2028 Wijchen
- Dossier 5748 voorblad
- 235710 Beslisnota Beleidsvisie bibliotheekwerk 2025-2028 Wijchen
- Beleidsvisie De Bibliotheek Wijchen 2025-2028 Definitief

3.2 241973 Beslisnota Criteria Visie op wind- en zonne-energie Wijchen
- Dossier 5929 voorblad
- 241973 Beslisnota Criteria Visie op wind- en zonne-energie Wijchen
- Bijlage 1: Notitie Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie
- Achtergrondinformatie: 240591 Informatienota Hoogspanningsstation

4 Sluiting

Commissievergadering Wijchen

Dossiernummer	5748
Extern Zaak ID	Z/24/235710
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	21 mei 2024
Agendapunt	3.1
Titel	235710 Beslisnota Beleidsvisie bibliotheekwerk 2025-2028 Wijchen
Organisatieonderdeel	domein Sociale leefomgeving - team Welzijn, Onderwijs en Sport
Eigenaar	Sijben, Daniël
Soort nota	Beslisnota
Programma/Paragraaf	
Portefeuillehouder(s) Wijchen	Schouten, B. (Bea)

Bijlagen
235710 Beslisnota Beleidsvisie bibliotheekwerk 2025-2028 Wijchen
Beleidsvisie De Bibliotheek Wijchen 2025-2028 Definitief

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
College BenW openbaar Wijchen	9 april 2024
Raad Informatiebijeenkomst openbaar Wijchen	18 april 2024
Stukken Agendacommissie Wijchen	19 april 2024
Commissievergadering Wijchen	**21 mei 2024**
Raad openbaar Wijchen	30 mei 2024

Toelichting

De gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk voor gemeente Wijchen voor de periode 2025-2028 is een herijkte visie, als opvolger van de visie voor periode 2020-2023. De visie geeft weer wat we vinden van het bibliotheekwerk en wat we verwachten van de bibliotheek in Wijchen.

Voorgesteld besluit

De gemeenteraad besluit:

1. De gemeentelijke visie voor het bibliotheekwerk vast te stellen, zoals verwoord in de beleidsnota “De Bibliotheek Wijchen. De gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk in Wijchen 2025-2028”, waarmee u onder andere instemt met:
a. De bibliotheek is een basisvoorziening voor de gemeente Wijchen;
b. Er is een hoofdvestiging in Wijchen en een nevenvestiging in Bergharen;
c. Het bibliotheekwerk concentreert zich op drie maatschappelijke opgaven:
i. Geletterde samenleving – bevorderen geletterdheid en leesplezier.
ii. Participatie in informatiesamenleving – digitale inclusie en digitaal burgerschap.
iii. Leven lang ontwikkelen – basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid.
d. Specifieke aandacht gaat uit naar de jeugd van 0-18 jaar en laaggeletterden;
e. Op basis van de visie de opdracht aan De bibliotheek Wijchen om:
i. producten en diensten aan te bieden als zelfstandige basisvoorziening;
ii. het onderwijs te ondersteunen;
iii. het gemeentelijk beleid te ondersteunen inzake laaggeletterdheid en jeugd.
f. De visie vormt de basis voor een 4-jarige budgetsubsidie, met onderliggende uitvoeringsovereenkomst, voor De Bibliotheek Wijchen, periode 2025-2028.

Openbaar Zaaknummer: Z/24/235710

Beslisnota voor de Gemeenteraad

Onderwerp: Beleidsvisie bibliotheekwerk 2025-2028 Wijchen

Voorgesteld besluit

de Gemeenteraad besluit:

1. De gemeentelijke visie voor het bibliotheekwerk vast te stellen, zoals verwoord in de beleidsnota "De Bibliotheek Wijchen. De gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk in Wijchen 2025-2028", waarmee u onder andere instemt met:
    a. De bibliotheek is een basisvoorziening voor de gemeente Wijchen;
    b. Er is een hoofdvestiging in Wijchen en een nevenvestiging in Bergharen;
    c. Het bibliotheekwerk concentreert zich op drie maatschappelijke opgaven:
        i. Geletterde samenleving – bevorderen geletterdheid en leesplezier.
        ii. Participatie in informatiesamenleving – digitale inclusie en digitaal burgerschap.
        iii. Leven lang ontwikkelen – basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid.
    d. Specifieke aandacht gaat uit naar de jeugd van 0-18 jaar en laaggeletterden;
    e. Op basis van de visie de opdracht aan De bibliotheek Wijchen om:
        i. producten en diensten aan te bieden als zelfstandige basisvoorziening;
        ii. het onderwijs te ondersteunen;
        iii. het gemeentelijk beleid te ondersteunen inzake laaggeletterdheid en jeugd.
    f. De visie vormt de basis voor een 4-jarige budgetsubsidie, met onderliggende uitvoeringsovereenkomst, voor De Bibliotheek Wijchen, periode 2025-2028.

Aanleiding

De bibliotheek is van onmiskenbaar belang voor Wijchen en haar inwoners. Dat belang is er voor een zeer grote groep inwoners van alle leeftijden. De komende beleidsperiode willen we door op de ingeslagen weg. We bouwen voort op wat er in eerdere perioden is opgebouwd. Wij beschouwen de bibliotheek als een basisvoorziening. Accenten worden gelegd bij het bevorderen van geletterdheid en leesplezier, bij digitale inclusie en digitaal burgerschap en bij basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid.

De gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk voor gemeente Wijchen voor de periode 2025-2028 is een herijkte visie, als opvolger van de visie voor periode 2020-2023.

Eerdere besluiten

Datum	Korte omschrijving eerder genomen besluit
03-09-2019	Z/19/035155 Visie bibliotheekwerk 2020-2023
19-12-2023	Z/23/146716 Subsidieverlening 2024 Stichting De Bibliotheek Wijchen

Gewenst resultaat

De visie geeft weer wat we vinden van het bibliotheekwerk en wat we verwachten van de bibliotheek in Wijchen. De visie vormt de basis voor een 4-jarige budgetsubsidie met een onderliggende uitvoeringsovereenkomst waarin we concrete afspraken maken over de te leveren prestaties.

Argumenten
1.1 In de beleidsvisie staat wat wij de komende jaren van de bibliotheek verwachten.
Het is de taak van de bibliotheek om invulling te geven hoe dit te bereiken.

1.2 De bibliotheek is een basisvoorziening
In het voorjaar van 2024 is in de Cultuurnota Gemeente Wijchen opgenomen dat de bibliotheek wordt beschouwd als een basisvoorziening.

1.3 De visie is afgestemd met De Bibliotheek Wijchen
We hebben de beleidsvisie geformuleerd in afstemming met De Bibliotheek Wijchen.
De beleidsvisie is gelezen en voorzien van feedback door Rijnbrink.
De beleidsvisie is integraal afgestemd met de beleidsvelden Onderwijs, Laaggeletterdheid en Cultuur.

1.4 De aanpak van digitale inclusie en laaggeletterdheid zijn speerpunten.
We onderkennen het maatschappelijk belang van een geletterde burger (inclusief digitale geletterdheid). In het coalitieakkoord Wijchen 2022-2026 is opgenomen dat de bibliotheek een belangrijke rol kan spelen op het gebied van digitale vaardigheden en laaggeletterdheid. Om die reden benadrukken wij in de bibliotheekvisie de betekenis van de bibliotheek in de aanpak van digitale inclusie en laaggeletterdheid.

De rol die de bibliotheek kan spelen op het gebied van de digitale samenleving is ook opgenomen in het Strategisch kompas: Wijchen2035 'De kracht van Wijchen'. Daarin staat dat we meer en meer in een digitale samenleving leven en we het belangrijk vinden dat iedereen goed mee kan doen in de samenleving en zich kan ontwikkelen. De bibliotheek blijft een waardevolle rol hierin vervullen.

Tegenargumenten en risico's
1.1 We hebben een financiële uitdaging de gemeentelijke begroting sluitend te krijgen.
Behoud van de bibliotheek kost geld, echter investeren in een preventieve aanpak van laaggeletterdheid, bespaart voor de langere termijn maatschappelijke kosten.

Financiële gevolgen
Voor instandhouding van de bibliotheek in onze gemeente en voor het uitvoeren van de afgesproken functies stelde de gemeenteraad 19 december 2023 subsidie beschikbaar, voor één jaar. De subsidie is voor 2024 vastgesteld op € 930.372 en bestaat uit een budgetsubsidie (€ 859.372) en een subsidie (€ 71.000) vanwege onontkoombare kosten door prijsstijgingen in CAO-ontwikkeling, prijsinflatie en hogere energiekosten.

Daarnaast ontvangt De Bibliotheek Wijchen een eenmalige SPUK Digitale Overheid ter hoogte van € 40.335 in 2024.

Daarnaast ontvangt De Bibliotheek Wijchen twee subsidies voor de Boekstartcoach en de Voorleesexpress, beide op grond van het Onderwijsachterstandenbeleid. De subsidie voor de Boekstartcoach is € 22.570 voor 2023 én 2024. De subsidie voor de Voorleesexpress is € 17.550 voor 2024.

Deze beleidsvisie leidt op dit moment niet tot kostenuitzettingen.

Voor de bekostiging van het bibliotheekwerk voor de periode 2025-2028 zijn we voornemens een 4-jarige budgetsubsidie beschikbaar te stellen. De raad krijgt op een later moment een beslisnota voorgelegd over deze meerjarige subsidieverlening.

Communicatie
We hebben afstemming gezocht met De Bibliotheek Wijchen en informatie opgehaald via Rijnbrink. De beleidsvisie is afgestemd met beleidsvelden Onderwijs, Laaggeletterdheid en Cultuur. In april is er een informatiebijeenkomst van de raad.

Inwonersparticipatie
Na vaststelling van de beleidsvisie worden direct betrokkenen en inwoners geïnformeerd.

Uitvoering of Vervolgstappen
De opdracht aan De Bibliotheek Wijchen is eerder vertaald in een 4-jarige budgetsubsidie met onderliggende uitvoeringsovereenkomst (2020-2023). De opdracht werd door de bibliotheek uitgewerkt in een 4-jarig beleidsplan inclusief een productenboek waarin staat welke diensten de bibliotheek gesubsidieerd zal leveren aan burgers, scholen en andere instellingen en welke diensten zij als plusdienst aanbiedt.

De uitvoeringsovereenkomst (2020-2023) is één jaar verlengd. Dat betekent dat in 2024 dezelfde voorwaarden van kracht zijn zoals vastgelegd in die 4-jarige budgetsubsidie. Bij de volgende periode, 2025-2028, wordt weer gebruik gemaakt van een meerjarige overeenkomst. Een nieuwe uitvoeringsovereenkomst dient hiervoor te worden opgesteld.

Het strategische beleidsplan van De Bibliotheek Wijchen loopt van 2021-2024. Met een nieuw beleidsplan, voor de periode 2025 tot 2028, lopen de beleidsvisie, het beleidsplan, de uitvoeringsovereenkomst en de budgetsubsidie weer gelijk met elkaar.

Geheimhouding:
Niet van toepassing.

De Bibliotheek Wijchen

De gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk in Wijchen

2025-2028

Inhoudsopgave

1. Inleiding **3**
2. Landelijk beleid: De toekomstgerichte bibliotheek **4**
3. Maatschappelijke en politieke ontwikkelingen **7**
4. Gemeentelijke beleidsvisie op de bibliotheek **9**
5. Opdracht voor De Bibliotheek Wijchen **11**
6. Randvoorwaarden **16**
Bronnen **18**

1. Inleiding

Bibliotheken hebben een uitdagende tijd achter de rug. Zo ook de Bibliotheek Wijchen. De vorige bibliotheekvisie is ruim vier jaar geleden vastgesteld. Een enerverende periode volgde voor bibliotheken. Het coronavirus hield Nederland in de greep van maart 2020 tot en met mei 2022. Begin 2021 waren bibliotheken een aaneengesloten periode van twintig weken gesloten in verband met de landelijke lockdown. De Bibliotheken verschilden in de keuzes die ze maakten rondom hun dienstverlening tijdens de coronacrisis. Hoewel er veel negatieve gevolgen waren, werd duidelijk welke vitale rol de bibliotheek tijdens deze crisis binnen de lokale gemeenschap vervulde. Bibliotheken hadden gedurende de coronacrisis een essentiële rol in het voorzien van digitale ondersteuning van mensen die een prikafspraak moesten maken of een coronabewijs downloaden. De bibliothekensector zorgde ook voor inspiratie tijdens de gedwongen sluiting. Door creatieve oplossingen bleef de sector betekenisvolle diensten bieden, zoals de afhaalpunten en de bezorgservice. Hiermee voorkwam de sector een sterkere daling van de uitleen.

Het mag duidelijk zijn, de Bibliotheek Wijchen heeft grote waarde voor de gemeenschap. De afgelopen beleidsperiode maakte de Bibliotheek Wijchen een mooie maatschappelijke ontwikkeling door naar een bibliotheek die goed geworteld is in de Wijchense samenleving. Een bibliotheek die acteert op belangrijke thema's. Een bibliotheek die in verbinding staat en ruimte biedt, bijvoorbeeld bij initiatieven als de zadenbibliotheek of de speelOtheek.

Bibliotheken maken het verschil, vanuit het perspectief van participatie, taalvaardigheid en kansengelijkheid. Zodoende is in het coalitieakkoord Wijchen 2022-2026 opgenomen dat de bibliotheek een belangrijke rol kan spelen op het gebied van digitale vaardigheden en laaggeletterdheid. En op het gebied van de digitale samenleving, zoals is opgenomen in het Strategisch kompas: Wijchen2035 'De kracht van Wijchen'. We vinden het belangrijk dat iedereen goed mee kan doen in de samenleving en zich kan blijven ontwikkelen. Daarbij blijft de bibliotheek een waardevolle rol vervullen.

Voor u ligt de gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk voor gemeente Wijchen voor de periode 2025-2028. Een herijkte visie, als opvolger van de visie voor periode 2020-2023. De komende beleidsperiode gaan we door op de ingeslagen weg. We bouwen voort op dat wat we tot nu toe hebben opgebouwd. De afgelopen jaren veranderde de functie van de bibliotheek echter van *een public space* naar *een third place*. De bibliotheek, als tweede huiskamer. Om de ontwikkelingen te kunnen blijven volgen zal de bibliotheek zelf steeds in beweging moeten zijn. Gelukkig kunnen we rekenen op professionele medewerkers en betrokken vrijwilligers. Samen met hun hulp zorgen we ervoor dat inwoners van gemeente Wijchen kunnen meedoen en hun talenten ontwikkelen en gebruiken.

Bea Schouten, fotograaf Dymph Essenstam

Bea Schouten
Wethouder

2. Landelijk beleid: De toekomstgerichte bibliotheek

De openbare bibliotheek behoort tot de meest bezochte sociaal-culturele voorzieningen. De maatschappelijke en culturele impact, van een goed toegeruste bibliotheek, is groot. Voormalig staatssecretaris Uslu stuurde op 4 november 2022 de Bibliotheekbrief naar de Kamer en trok een aantal belangrijke conclusies:

- Een goed toegeruste openbare bibliotheek draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling en versterkt het sociale weefsel van de lokale gemeenschap. Bibliotheken bieden als plek van informatie, educatie en cultuur laagdrempelig toegang tot kunst en cultuur. Vaak zijn zij het lokale culturele knooppunt.

- Bibliotheken hebben naast een culturele functie ook een belangrijke maatschappelijke functie op verschillende thema's zoals leven lang ontwikkelen, laaggeletterdheid, digitale toegankelijkheid via Informatiepunten Digitale Overheid (IDO), tegengaan van armoede en schulden en het bevorderen van kansengelijkheid.

- In het bibliotheeknetwerk werken verschillende partijen samen: de vereniging van openbare bibliotheken (VOB), de Koninklijke Bibliotheek (KB), de samenwerkende provinciale organisaties (SPN), de VNG, het IPO en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze netwerksamenwerking biedt de juiste basis voor een gezamenlijke aanpak om het bibliotheeknetwerk de komende jaren te versterken en te werken aan drie grote maatschappelijke opgaven: (1) een geletterde samenleving, (2) participatie in de informatiesamenleving en (3) een leven lang ontwikkelen.

Op basis van deze conclusies is voorgesteld om het netwerk van fysieke bibliotheken te versterken en repareren (korte termijn) én de bereikbaarheid van de fysieke bibliotheek te verzekeren door het instellen van een wettelijke zorgplicht (lange termijn).

Gerichte versterking en reparatie van fysieke bibliotheeknetwerk vanaf 2023

De teruggang in het aantal vestigingen heeft ertoe geleid dat bibliotheken verdwenen zijn uit wijken en regio's met grote maatschappelijke opgaven. Het is van maatschappelijk belang dat bibliotheken terugkomen in de wijk en daarnaast kunnen worden verbeterd. In 2023 en 2024 werd verbetering van vestigingen gericht gestimuleerd via een specifieke uitkering (SPUK) aan gemeenten. Deze SPUK was bedoeld om gericht gaten te dichten en de kwaliteit te verbeteren. Door gebruik te maken van de SPUK kunnen gemeenten zich voorbereiden op de invoering van de wettelijke zorgplicht.

In Wijchen lukte het desondanks de vestiging in Bergharen open te houden. Gemeente Wijchen heeft eind 2023 een aanvraag ingediend voor het versterken van de vestiging in Bergharen om dit servicepunt te ontwikkelen tot volwaardige bibliotheekvoorziening. In maart 2024 heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de aanvraag van de gemeente Wijchen afgewezen. De reden hiervoor lag in de hoge aantallen aanvragen en daardoor ook in het overschrijden van het beschikbare budget. Nieuw te ontwikkelen vestigingen kregen daardoor voorrang op reeds bestaande.

Bevorderingsplicht omgezet in zorgplicht vanaf 2026

Voormalig staatssecretaris Uslu wilde wettelijk vastleggen dat de bevorderingstaak van de provincie en gemeenten wordt omgezet in een zorgplicht, om een toekomstgerichte bibliotheekvoorziening te kunnen garanderen.

Het ministerie ziet een toekomstgerichte bibliotheekvoorziening als een goed bereikbare openbare bibliotheek die de hele breedte aan maatschappelijke bibliotheekfuncties aanbiedt en daarmee lokaal van belang is. Een fysieke plek met een relevante digitale aanwezigheid en een robuuste bestuurlijke en financiële verankering.

Het wetsvoorstel wordt naar verwachting in 2025 behandeld waardoor er met ingang van 2026, door een wijziging van de Bibliotheekwet, een zorgplicht gaat gelden. Het doel is dat het netwerk van bibliotheekvoorzieningen kwantitatief en kwalitatief in stand blijft en bibliotheekorganisaties kunnen blijven bijdragen aan lokale maatschappelijke opgaven.

Staatssecretaris Gräper, opvolger van Uslu, heeft aangekondigd dat er in 2025 en 2026 een overgangsregeling komt met een basisbedrag per gemeente, dat wordt aangevuld met een bedrag per inwoner. Hiervoor komt er een decentralisatie-uitkering, waarmee de periode tussen de SPUK en invoering van de zorgplicht wordt overbrugd. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap werkt op dit moment aan deze regeling, waarbij het definitieve besluit naar verwachting volgt in juni 2024, waarbij ook de definitieve verdeelsleutel onder gemeenten wordt vastgesteld.

Nieuwe verantwoordelijkheid Informatiepunten Digitale Overheid (IDO)

Met ingang van 1 januari 2023 geldt een nieuwe verantwoordelijkheid ten aanzien van de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO). Door de herziening van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer is de bekostiging van de IDO's wettelijk verankerd.

Vanaf 1 januari 2023 worden de IDO's ook bekostigd via een SPUK. De wijziging van de financiering houdt in dat gemeenten een lokale regierol innemen en verantwoordelijkheid nemen voor instandhouding van de IDO's. Ze hebben deze taak als subsidieverstrekker overgenomen van de Koninklijke Bibliotheek.

Een IDO biedt laagdrempelig toegankelijke ondersteuning bij vragen over het gebruik van de digitale overheid. Bij een IDO, uitgevoerd door de bibliotheek, kunnen mensen terecht als zij vragen hebben over bijvoorbeeld toeslagen, belastingen, DigiD, uitkering, rijbewijs en zorg. In de praktijk blijken gestelde vragen breder te zijn en ook betrekking te hebben op 'computervragen' en vragen met betrekking tot publieke producten en diensten.

Bibliotheek op School en Boekstart in de kinderopvang

Begin november 2023 werd duidelijk dat bibliotheken vanaf 2024 tot en met 2026 extra middelen zullen ontvangen, vanuit het Masterplan basisvaardigheden, om meer scholen en kinderopvanglocaties te kunnen laten profiteren van de Bibliotheek *op school* en van BoekStart in de kinderopvang. Die programma's zijn in het leven geroepen om het leesniveau en taalniveau te verhogen van kinderen, door voornamelijk te investeren in (voor)leesplezier.

Ruime middelen vanuit het Rijk voor de bibliotheken vanaf 2024

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft heel goed voor ogen wat de uitdagingen zijn voor de komende tijd en welke rol de bibliotheek daarbij kan spelen. De bibliotheken ontvangen vanuit het Rijk voor de komende jaren behoorlijk wat extra geld.

Gemeente Wijchen ontvangt vanuit Rijksmiddelen voor 'herstel en zorgplicht' voor 2024 geen bijdrage, omdat de aanvraag (versterking vestiging Bergharen) is afgewezen. Voor een nieuwe bibliotheekvestiging kon maximaal € 440.000 worden aangevraagd via een SPUK. Voor de verbetering van een vestiging maximaal € 220.000. De gemeente Wijchen diende, op basis van de laatste variant, in november 2023 een aanvraag in ter hoogte van € 183.303, echter die aanvraag werd afgewezen.

Voor 2025 en 2026 is er sprake van een overgangsregeling met een basisbedrag per gemeente, echter de verdeelsleutel is op dit moment nog niet duidelijk.

De gemeente Wijchen ontvangt vanuit de Rijksmiddelen voor 'IDO' een eenmalige SPUK Digitale Overheid ter hoogte van € 40.335 in 2024. Deze eenmalige uitkering wordt één op één doorgezet aan de Bibliotheek Wijchen.

Vanuit Rijksmiddelen voor 'BoekStart en Bibliotheek *op school*' ontvangt de Bibliotheek Wijchen nog een tweetal subsidies. De eerste, voor de Boekstartcoach, is € 22.570 voor 2023 én 2024. De tweede, voor de Voorleesexpress, is € 17.550 voor 2024.

	2024	***2025***	***2026***
Herstel en zorgplicht	38,7	53,7	53,7
IDO's	17,1	17,1	17,1
BoekStart en Bibliotheek op school	25,6	24,4	23,9
	---	---	---
Totaal extra middelen (in miljoenen)	***81,4***	***95,2***	***94,7***

3. Maatschappelijke en politieke ontwikkelingen

Dalende leesmotivatie

Het aantal mensen dat minder gemotiveerd is om te lezen neemt toe. Zij lezen steeds minder vaak en met steeds minder plezier. Ze besteden ook minder tijd aan 'diep lezen': het geconcentreerd lezen van langere teksten of boeken. Bij leesmotivatie gaat het over waarom mensen lezen. Er wordt veelal een onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie. Bij de intrinsieke leesmotivatie komt de motivatie om te lezen van binnenuit. Bij de extrinsieke motivatie gaat het over de redenen die van buitenaf komen. Leesmotivatie en leesvaardigheid hangen met elkaar samen[1].

Jongeren lezen ook steeds minder en met minder plezier[2]. De leesvaardigheid gaat ook hier achteruit. Dat is problematisch voor de school, maar ook voor het latere leven van de jongere en de samenleving zelf. Lezen is een vaardigheid die je moet aanleren. Als je die vaardigheid eenmaal beheerst, dan leidt dit tot meer leesmotivatie. Dit leidt dan weer tot meer lezen en daarmee tot steeds beter lezen. Een gecombineerde aanpak, gericht op bevordering van leesmotivatie én leesvaardigheid is daarom van essentieel belang.

Basisvaardigheden

Alles staat of valt met lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. In de huidige kennissamenleving is immers bijna al het werk gerelateerd aan lezen en schrijven. Goed kunnen lezen is daarom, op alle leeftijden, een onmisbare voorwaarde om mee te kunnen doen in de maatschappij. Bovendien zijn deze basisvaardigheden noodzakelijk voor een concurrerende kenniseconomie. Basisvaardigheden heeft betrekking op een breed pakket aan vaardigheden waarin bibliotheken ondersteunen in de veranderlijke maatschappij. Rondom deze thema's bieden bibliotheken verschillende typen diensten en programma's.

Laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid kom je overal tegen in de samenleving. Van laaggeletterdheid spreken we als iemand grote moeite heeft met lezen, schrijven en/of rekenen en het begrijpen en toepassen van informatie. Hierdoor hebben de mensen die laaggeletterd zijn vaak ook moeite met het gebruik van een computer, tablet of smartphone (digitale vaardigheden). Laaggeletterden kunnen zich door hun beperkte basisvaardigheden niet goed redden in hun dagelijkse leven en hun werkzame leven. Laaggeletterdheid is iets anders dan analfabetisme. Analfabetisme betekent niet kunnen lezen en schrijven.

De periode voordat kinderen naar de basisschool gaan is essentieel in taalontwikkeling en het voorkomen van laaggeletterdheid. Het startpunt daarbij is voorlezen. Ouders die zelf moeite hebben met taal ontbreekt het vaak aan vaardigheden taalontwikkeling te kunnen stimuleren. Ouders spelen een grote rol bij ontwikkeling van taal- en leesvaardigheden van kinderen. Als beide ouders laagopgeleid zijn heeft het kind van deze ouders een driemaal grotere kans op laaggeletterdheid[3]. De kinderen van laaggeletterde ouders starten de basisschool vaker met een taalachterstand. Als er vervolgens onvoldoende aandacht wordt gegeven aan taal en rekenen halen kinderen deze achterstand niet meer in. Door ouders, binnen taalarme gezinnen, te ondersteunen kunnen de bibliotheken preventief bijdragen, vanuit één gezinsaanpak. Vanaf eind 2024 zijn gemeenten dit ook verplicht.

1 Motiverend leesonderwijs in het vo en mbo | Onderwijskennis
2 Rijnbrink, Jongeren en lezen
3 Stichting Lezen en Schrijven, 1 op de 9 ouders met minderjarige kinderen is laaggeletterd

Vanaf eind 2024 hebben gemeenten de regierol in de aanpak van laaggeletterdheid. Als gemeenten nauw samenwerken met lokale organisaties zoals de bibliotheek, kunnen zij gezinnen het beste bereiken. De Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid, kortweg de Gezinsaanpak, helpt daarbij. Ouders spelen een cruciale rol bij de taalontwikkeling van hun kinderen. Kinderen van ouders die moeite hebben met taal, lopen zelf een grotere kans taalproblemen te krijgen. Zo kan een cyclus van laaggeletterdheid ontstaan waarbij taalproblemen van generatie op generatie worden doorgegeven. De ouders bewustmaken van hun rol bij de taalontwikkeling van hun kinderen is dan belangrijk. Vooral wanneer kinderen nog heel jong zijn (0-6 jaar). Dat kan door ouders handvatten te geven zodat ze de taalontwikkeling van hun kinderen beter kunnen stimuleren en door ouders uit te nodigen ook met hun eigen taalvaardigheid aan de slag te gaan. Zo kunnen ze met meer vaardigheid en zelfvertrouwen de rol van taalopvoeder innemen. Zo kan laaggeletterdheid worden tegengegaan.

Digitale inclusie

De overheid zet al geruime tijd breed in op de digitale samenleving, om te voorkomen dat mensen worden buitengesloten en om digitale diensten voor iedereen makkelijker te maken. Inwoners communiceren steeds meer digitaal en ook de overheid communiceert steeds meer digitaal met haar burgers. Iedereen moet mee kunnen doen in de digitale samenleving en met vertrouwen gebruik kunnen maken van de digitale dienstverlening. Verdergaande digitalisering, de groeiende hoeveelheid informatie die via het web wordt aangeboden en digitaal communiceren met de overheid maakt dat digitale geletterdheid als basisvaardigheid noodzakelijk is. Niet iedereen kan even makkelijk meekomen in de verwerving van die vaardigheid. Openbare bibliotheken hebben een ondersteunende taak toebedacht gekregen via het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO).

Ontmoeten

Mensen hebben verschillende motieven om naar de bibliotheek te gaan. In de bibliotheek kun je informatie vinden. Steeds meer mensen vinden de loop naar de bibliotheek echter ook om te studeren of te werken, omdat er minder afleiding is en omdat het een rustige plek is. De bibliotheek wordt steeds meer een ontmoetingsplek. De openbare bibliotheek functioneert daarbij als huiskamer. Een plek waar iedereen komt ongeacht de leeftijd, het inkomen, de opleiding of de sociale klasse. Ontmoeten is van belang voor het onderling vertrouwen, herkenbaarheid en samenhang. Tegelijkertijd draagt ontmoeting bij aan het voorkomen van eenzaamheid en het ontwikkelen van wederzijds begrip. De bibliotheek biedt op die manier een neutrale en veilige plek voor natuurlijke ontmoeting.

4. Gemeentelijke beleidsvisie op de bibliotheek

Maatschappelijke opgaves

In het rapport 'Een bibliotheek voor iedereen' is de huidige positie van bibliotheken goed verwoord. Bibliotheken zijn veranderd van traditionele uitleencentra tot instellingen met een breed, maatschappelijk-educatief profiel en spelen in op belangrijke actuele thema's, als laaggeletterdheid, taalvaardigheid, digitalisering, digitale vaardigheden, leesmotivatie en leesvaardigheid. De bibliotheek is daarmee een dynamische plek waar veel gebeurt. Om van meerwaarde te kunnen blijven is het nodig dat de bibliotheek zich ook zelf blijft ontwikkelen en het aanbod daarbij afstemt op de behoeften van inwoners.

De focus van de Bibliotheek Wijchen ligt op drie maatschappelijke opgaven:

1. Geletterde samenleving - Bevorderen geletterdheid en leesplezier

2. Participatie in informatiesamenleving - Digitale inclusie en digitaal burgerschap

3. Leven lang ontwikkelen - Basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid

Basisvoorziening

Wij beschouwen de bibliotheek als een basisvoorziening voor de gemeente. De gemeente heeft dit in het voorjaar van 2024 in de Cultuurnota Gemeente Wijchen ook opgenomen. De bibliotheek, als basisvoorziening, hoort aanwezig te zijn in de gemeente omdat deze door een zeer grote groep inwoners van alle leeftijden en alle geledingen wordt gebruikt. De bibliotheek kan om die reden rekenen op subsidiëring, voor de instandhouding van deze basis, wanneer zij dit op een doelmatige en doeltreffende wijze vorm blijft geven. De bibliotheek, als laagdrempelige en neutrale toegangspoort tot kennis, informatie en lezen is van het grootste belang en verdient een deskundige en professionele invulling.

Bibliotheken werken veelvuldig samen met diverse organisaties als scholen, gemeenten, jeugdgezondheidszorg en kinderopvangorganisaties. Met name rondom educatie vindt veel samenwerking plaats, die vaak vanuit landelijke programma's wordt vormgegeven. Waar er eerst vooral werd samengewerkt met het primair onderwijs en voorschoolse educatie, neemt ook de samenwerking met het voortgezet onderwijs toe. Bibliotheken werken samen met zowel maatschappelijke als commerciële partijen. Bovendien zijn bibliotheken vaak met andere instellingen gehuisvest in een gezamenlijk gebouw.

In 2019 is, onder de naam Digitale Inclusie, een nieuwe samenwerking gestart tussen de bibliotheken en uitvoeringsorganisaties van de overheid, waaronder de Belastingdienst, het Centraal Administratie Kantoor (CAK), het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR), het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ), het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Deze partijen verwijzen mensen die moeite hebben met computers en internet naar een bibliotheek bij hen in de buurt.

Iedereen is welkom en het is toegankelijk voor iedereen. Een plaats waar burgers elkaar ontmoeten. De bibliotheek als de tweede huiskamer, zoals het rapport 'De daad bij het woord' beschrijft. Bibliotheken veranderen naar een aangename plek om te verblijven, waar je huiswerk maakt, koffie drinkt, de krant leest, met elkaar in gesprek bent of naar een lezing luistert. De bibliotheek staat in verbinding met de samenleving. Er zijn literaire avonden, er wordt verbinding gezocht met het theater, met vrouwen, statushouders en anderstaligen. Door vernieuwing is de drempel van de bibliotheek onmiskenbaar verlaagd.

De Bibliotheek Wijchen heeft zowel in Wijchen als in Bergharen een vestiging waar inwoners terecht kunnen. In Bergharen is de bibliotheek onderdeel van Kulturhus de Zandloper en in Wijchen zit de bibliotheek in ’t Mozaïek, onder één dak met andere sociaal-culturele en educatieve instellingen. Bezoekers kunnen zo gemakkelijker voor meerdere zaken tegelijk binnenkomen. Wij vinden ontmoeting van belang voor het vergroten van de sociale samenhang. De bibliotheek is daarom een open-inloopvoorziening en om die reden ook aantrekkelijk gesitueerd en gefaciliteerd.

Visie

In de Bibliotheek Wijchen wordt met vrijwilligers samengewerkt. Die inzet is een waarde op zich, naast professionele inzet die nodig blijft in de bibliotheek. Vrijwilligers bieden alle bezoekers een gastvrij welkom en ondersteunen bij administratieve processen. Ze helpen mensen bij gebruik van een computer en bij activiteiten in de bibliotheken. Ook werken ze als taalvrijwilliger om de Nederlandse taal te oefenen, bijvoorbeeld in het DigiTaalHuis.

De Bibliotheek Wijchen werkt samen met culturele en maatschappelijke partners en met ondernemers om iedereen mee te kunnen laten doen. Ze draagt bij aan *social return of investment*. Samenwerking in het cultureel-maatschappelijk netwerk is ook belangrijk om de gewenste culturele voorzieningen te behouden en te versterken voor onze inwoners.

De Bibliotheek Wijchen heeft specifieke aandacht voor de jeugd van 0-18 jaar en voor kwetsbare groepen, bijvoorbeeld mensen met een lees-, taal- en informatieachterstand. De bibliotheek heeft aandacht voor sociale aspecten, waaronder eenzaamheid, onveilig voelen en minder mobiel zijn. De bibliotheek speelt een voorname rol in de preventieve aanpak van laaggeletterdheid. Alles valt en staat met basisvaardigheden, waaronder ook digitale vaardigheden. Door in te zetten op de digitale samenleving voorkomen we dat er mensen worden buitengesloten en maken we digitale diensten voor iedereen makkelijker toegankelijk. Laaggeletterdheid aanpakken en digitale vaardigheden bevorderen zorgt voor het verbeteren van zelfredzaamheid waardoor onze inwoners beter zijn toegerust om mee te doen en aansluiting kunnen blijven houden op de maatschappij.

Ondersteunen bij de wettelijke gemeentelijke taken

De Bibliotheek Wijchen draagt bij aan het onderwijsachterstandenbeleid en werkt samen met de Voor- en Vroegschoolse Educatie op het gebied van de leesbevordering. Bij het verbeteren van basisvaardigheden wordt er samenwerking gezocht met het DigiTaalhuis.

De lokale bibliotheek kan geleidelijk een sterke, verbindende uitvoerdersrol spelen in het lokale netwerk. We willen basisvaardigheden van ouders of opvoeders van jonge kinderen verbeteren en ouderbetrokkenheid van jonge kinderen vergroten. Op die manier beperken we achterstand in onderwijs en het maatschappelijk functioneren van kinderen.

5. Opdracht voor De Bibliotheek Wijchen

Wij beschouwen de bibliotheek als een basisvoorziening. Het is de verantwoordelijkheid van de Bibliotheek Wijchen, als private instelling met publieke middelen, om haar aanbod van diensten zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de behoeften van de inwoners van Wijchen. We verwachten dat de Bibliotheek Wijchen deelneemt aan de innovatie die in de bibliotheeksector wordt ontwikkeld en meegaat met het ontwikkelen op digitaal gebied in samenwerking met de sector. Alleen op die manier kan zij lokaal vernieuwende diensten voor onze inwoners ter beschikking blijven stellen. We beschouwen de landelijke online bibliotheek, waarin e-books, luisterboeken, tijdschriften, cursussen en digitale content is opgenomen, als deel van de basisvoorziening. De Bibliotheek Wijchen maakt daarnaast gebruik van technieken die horen bij een markt- en klantgerichte aanpak. De sector van openbare bibliotheken heeft eigen hulpmiddelen. Het is belangrijk dat dit lokaal zal leiden tot een groot bereik en een hoge klantwaardering.

De opdracht van de Bibliotheek Wijchen sluit aan bij de drie maatschappelijke opgaven.

Maatschappelijke opgave 1:

Geletterde samenleving - Bevorderen geletterdheid en leesplezier

De bibliotheek is een essentiële partner bij het stimuleren van lezen. Onderzoeken laten over een reeks van jaren een dalende leesvaardigheid, leesmotivatie en leesplezier zien. Het Actieplan Leesoffensief is een programmering voor en door jongeren om lezen onder jongeren en voorlezen aan kinderen te stimuleren. Het is belangrijk dat wordt gewerkt vanuit een gezamenlijk beleid in afstemming met de scholen in het werkgebied, want de belangrijkste plek voor het aanleren en ontwikkelen van leesvaardigheden is en blijft het onderwijs. Afspraken zijn vastgelegd in de convenant genaamd Leesoffensief Wijchen. De gemeente Wijchen en de Bibliotheek Wijchen werkten hierdoor al samen in 2022-2024.

De Bibliotheek Wijchen heeft een ondersteunende rol aan het onderwijs en draagt bij aan ons onderwijsachterstandenbeleid. Het is goed dat de samenwerking tussen, enerzijds de Bibliotheek Wijchen, anderzijds de voorschoolse educatie en het basisonderwijs, maar ook het voortgezet onderwijs, een stevig fundament heeft. Gezamenlijk ontwikkelen we een krachtig leesbeleid om lezen te motiveren. Om dat te realiseren is de Bibliotheek Wijchen partner van de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) in Wijchen.

Vergroten leesplezier en stimuleren (voor)leesgedrag

De Bibliotheek Wijchen is een belangrijke partner voor kinderopvang en onderwijs bij het vergroten van leesplezier en stimuleren van leesgedrag onder kinderen en jongeren. Zij lezen steeds minder en hun leesvaardigheid gaat achteruit. Goede leesvaardigheid draagt bij aan betere kansen, een succesvolle schoolloopbaan en volwaardige maatschappelijke participatie. Toename van beperkte leesvaardigheid kan leiden tot verdere tweedeling in de samenleving. In de periode 2022-2024 werkten de Bibliotheek Wijchen, kinderopvang en onderwijsinstellingen samen in het kader van het Leesoffensief Wijchen. Een tijdelijk project als impuls voor meer leesplezier en een positiever (voor)leesgedrag. We stellen vast dat vergroten van leesplezier en stimuleren van (voor)leesgedrag een blijvende en gezamenlijke aandacht van alle betrokken stakeholders vraagt vanuit de eigen expertise, rol en verantwoordelijkheid. Daarmee keren we de dalende trend in leesvaardigheid.

In de planperiode 2025-2028 wordt intensieve ketensamenwerking met de kinderopvang en het onderwijs in Wijchen gecontinueerd. Daarbij bouwen ze samen voort op de basis die met het Leesoffensief is gelegd. De Bibliotheek Wijchen biedt ondersteuning en advies aan opvoeders en professionals in de kinderopvang en het onderwijs.

Zij doet dit door middel van het organiseren van activiteiten in de Bibliotheek Wijchen en het aanbieden en ontwikkelen van diensten waarvan kinderopvangorganisaties en onderwijsinstellingen, al dan niet tegen betaling, gebruik kunnen maken. De Bibliotheek Wijchen biedt daarin maatwerk, zodat het aanbod aansluit op de specifieke behoefte van de desbetreffende locatie of school en de leefwereld van kinderen en jongeren. Met ondersteuning en advies draagt de Bibliotheek Wijchen bij aan het creëren van een rijke leesomgeving thuis, in de kinderopvang en op school.

Doorontwikkeling naar de Bibliotheek op school

Met de Bibliotheek *op school* slaan onderwijs, bibliotheek en gemeente de handen ineen en komt er dagelijks aandacht voor leesplezier en mediawijsheid op school én thuis. We willen kinderen en jongeren stimuleren meer te lezen. En ze leren beter en verstandiger om te gaan met internet, sociale media en games. De Bibliotheek helpt op basisscholen en middelbare scholen om dit te bereiken met deskundige lees- en mediaconsulenten, met inspirerende boeken en met een digitale lees- en leeromgeving. Leesdeskundigen uit de lokale bibliotheek gaan op scholen en ook kinderdagverblijven helpen om kinderen te enthousiasmeren voor lezen, door bestaande boekencollecties flink uit te breiden. Deze deskundigen helpen leerlingen bijvoorbeeld bij het uitzoeken van een boek dat bij hen past, ondersteunen bij het organiseren van leesactiviteiten en ze kijken met schoolteams wat nodig is om leerlingen sneller een boek te laten pakken.

Bron afb. Wegwijs 27-03-2024 Tien scholen tekenen voor Bibliotheek op School

VoorleesExpress en VoorleesExpress+

De Bibliotheek Wijchen voert het programma VoorleesExpress en VoorleesExpress+ uit. Bij VoorleesExpress leest een vrijwilliger twintig weken lang een keer per week voor in een gezin met een taalachterstand of een gezin zonder voorleesroutine.

Het gezin wordt aangemeld door toeleiders zoals het Consultatiebureau, BoekStartcoach, Peuteropvang, het Sociaal Team of Vluchtelingenwerk. Bij VoorleesExpress+ wordt er niet alleen aandacht besteed aan taalontwikkeling van het kind, maar is er ook aandacht voor de taalvraag van de ouder. De eerste doorverwijzing is naar het DigiTaalHuis.

BoekStartcoach

De BoekStartcoach biedt gerichte voorleesondersteuning aan laagtaalvaardige ouders en adviseert hoe ze taalontwikkeling van hun kind kunnen stimuleren. BoekStartcoaches zijn getraind. Ze volgen verdiepende nascholing en hebben kennis van het signaleren en van het bespreekbaar maken van laaggeletterdheid.

Uitbreiding van het DigiTaalHuis Wijchen

Activiteiten rondom laaggeletterdheid vinden plaats in het DigiTaalHuis. Het DigiTaalHuis Wijchen heeft onderzocht op welke wijze laaggeletterdheid kan worden teruggedrongen. Het gaat om het aanbieden van maatwerk waarbij ingezet wordt op het signaleren, succesvol doorverwijzen en begeleiden van zoveel mogelijk laaggeletterden. Sinds 2023 werken we reeds toe naar een uitbreiding van activiteiten, in lijn met de ambities die zijn geformuleerd en aansluitend op het regionaal beleid. In samenwerking met partners wordt gewerkt aan de doorstart van het DigiTaalHuis Wijchen. De bibliotheek vervult hier een belangrijke rol. Na signalering wordt doorgeleid naar een passend educatief aanbod in de regio. Met de samenwerking met het DigiTaalHuis wordt een meer sluitende aanpak en ondersteuning geboden aan mensen die hierin belemmeringen ervaren.

Samenwerking met de onderwijspartners voor volwassenen

Rond educatie vindt veel samenwerking plaats. Volwasseneneducatie is voor volwassenen die een vak willen leren en een diploma of certificaat willen halen. Zij vallen door leeftijd buiten het normale onderwijs. Binnen volwasseneneducatie is er de Lesgroep ROC. Het ROC verzorgt lessen Nederlands, rekenen en digitale vaardigheden in het ’t Mozaïek. De Bibliotheek Wijchen werkt samen met dergelijke onderwijspartners.

In de volwasseneneducatie wordt vaak gebruik gemaakt van de indeling NT1 en NT2. NT1 is de aanduiding voor mensen met Nederlands als eerste taal. Het gaat daarbij om volwassen mensen met Nederlands als moedertaal, die vaak in Nederland zijn geboren en ook hier naar school zijn geweest, maar toch moeite hebben met lezen, schrijven of rekenen. NT2 is de aanduiding voor mensen met Nederlands als tweede taal. Het gaat om volwassenen met een andere moedertaal, die bezig zijn Nederlands te verwerven, zowel mondeling als schriftelijk. De Bibliotheek Wijchen legt de focus bij NT1.

Verbreding en verdieping voor de culturele veellezer

De Bibliotheek Wijchen heeft aandacht voor de veellezer, bij kinderen en bij volwassenen. Dat betekent een verbreding en verdieping van het aanbod. Verhalen over verschillende onderwerpen kunnen het wereldbeeld verbreden aangezien het je kennis laat maken met verschillende gebeurtenissen, mensen en culturen. Meer kennis hierover zorgt ook voor meer begrip. Bovendien stimuleer je de fantasie en maakt het nieuwsgierig.

Samenwerking met Vluchtelingenwerk bij Taalcafés

De Bibliotheek Wijchen neemt het initiatief voor activiteiten voor vluchtelingen. Daaruit kwam eerder een Taalcafé voort, dat samen met Vluchtelingenwerk wordt georganiseerd. De activiteiten worden op basis van de wensen van de vluchtelingen georganiseerd. In het Taalcafé wordt geoefend met het praten van Nederlands en het doen van spelletjes.

Maatschappelijke opgave 2:

Participatie in informatiesamenleving - Digitale inclusie en digitaal burgerschap

De burger die niet in staat is digitale middelen te gebruiken of digitaal kan communiceren met de overheid, kan niet of minder goed participeren in de samenleving. Iedereen hoort te kunnen meedoen en te profiteren van de digitalisering. Daar hoort ook digitale inclusie bij. Dit heeft effecten voor werkgelegenheid, gezondheid als ook het sociaal functioneren.

Gemeenten streven ernaar om participatie in de informatiesamenleving te bevorderen. In samenspraak met het lokale organisatienetwerk, wordt onderzocht waar de behoefte ligt als het gaat om het bereik van specifieke doelgroepen. Het DigiTaalHuis als voorbeeld op het gebied van laaggeletterdheid. De Bibliotheek Wijchen werkt ook mee in netwerken op het gebied van armoedebestrijding, schuldsanering en aanpalende terreinen.

Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) wordt optimaal geïmplementeerd

IDO biedt laagdrempelig, gratis en voor iedereen toegankelijke ondersteuning bij vragen over het gebruik van digitale overheid. De inwoners kunnen terecht bij de Bibliotheek Wijchen wanneer een vaste medewerker aanwezig is. De bibliotheekmedewerker helpt met het vinden van informatie en het doorverwijzen voor persoonlijke hulp naar partners.

Cursusaanbod op het gebied van digitale vaardigheden wordt geïntensiveerd.

Via het programma Digitale inclusie ondersteunt de Koninklijke Bibliotheek bibliotheken met het opzetten van dienstverlening voor die doelgroepen die moeite hebben met de digitale overheid. De dienstverlening bestaat uit gratis computercursussen zoals Klik & Tik en Digisterker om de digitale vaardigheden te vergroten. De Koninklijke Bibliotheek ondersteunt bibliotheken vervolgens via landelijke inkoop van digivaardigheidscursussen en training.

Informatievaardigheden en mediawijsheid

De bibliotheek biedt ondersteuning bij informatievaardigheden en mediawijsheid. Bij die mediawijsheid gaat het niet slechts om technische vaardigheden, maar om competenties als begrip van media, actief gebruik, zelfreflectie en participatie in de mediasamenleving.

Digitaal burgerschap

Wie digitaal vaardig is verkent nieuwe digitale mogelijkheden en benut de kansen die de technologie biedt. Bovendien ontwikkelt dit vaardigheden die nodig zijn om te ontdekken en te experimenteren. Digitaal burgerschap betekent ook dat je je onderdeel voelt van de publieke zaak, ervaart dat je die zelf kunt vormgeven en dat je bereid bent actief bij te dragen aan het maatschappelijk debat, ook als dat online wordt gevoerd. De bibliotheken hebben een natuurlijke positie in het informatielandschap en kunnen digitaal burgerschap positioneren in het hart van de lokale gemeenschappen. Zij kunnen burgers vaardig en weerbaar maken, waardoor zij beter kunnen meedoen in de digitaliserende samenleving.

Maatschappelijke opgave 3:

Leven lang ontwikkelen - Basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid

Het is van belang om mogelijk te maken dat iedereen op een zelfgekozen manier en in een eigen tempo mee kan blijven doen, kan blijven leren en de eigen vaardigheden kan blijven ontwikkelen. Bibliotheekvoorzieningen bieden voor iedereen een openbare, veilige en laagdrempelige plek. Het gaat dan om het opdoen van basisvaardigheden, maar zeker ook om het doorontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan blijvende inzetbaarheid. De dienstverlening van de Bibliotheek Wijchen draagt eraan bij dat mensen zelfredzamer worden, beter participeren, gezonder worden (door vermindering van stress en een beter zelfbeeld) en meer kansen hebben om banen te vinden of te behouden.

Persoonlijke ontwikkeling voor alle leeftijden

Bibliotheken gaan, veel meer dan voorheen, bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling, waarbij mensen inspiratie opdoen en worden verrijkt door het vergaren van kennis en werken aan competenties. Rond het cursusaanbod programmeert de Bibliotheek Wijchen activiteiten zoals lezingen, debatten of meet-ups. Dit betekent dat zowel online als offline leren mogelijk is. Rond cursusthema's worden verbindingen gelegd met de collectie van de Bibliotheek Wijchen. De bibliotheek wordt een plek waar leren en ontplooien niet iets is van 'moeten' maar van 'willen'.

Bibliotheken dragen bij aan het (door)ontwikkelen van vaardigheden waarmee mensen hun blijvende inzetbaarheid op de arbeidsmarkt versterken en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. De Bibliotheek Wijchen biedt daarbij toegang tot zowel non-formele als informele scholingsmogelijkheden.

De Bibliotheek Wijchen streeft naar het stimuleren van een positieve leercultuur en creëert randvoorwaarden waardoor inwoners zich veilig, uitgenodigd en gestimuleerd voelen zich te scholen en ontwikkelen. Inwoners krijgen op die manier en de juiste mogelijkheden en ondersteuning aangereikt om een leven lang te leren.

De Bibliotheek Wijchen organiseert voor de jeugd dat ze in het Talentenatelier kunnen meedoen met doe-activiteiten en hoorcolleges voor kinderen, die met de kinderen zelf worden bedacht en georganiseerd. Zo kunnen er buitenschoolse activiteiten in de bibliotheek worden uitgevoerd, maar ook op andere locaties, bijvoorbeeld op scholen.

De Bibliotheek Wijchen biedt ruimte als verbindende plek in de samenleving, gezien de veranderende rol van een *public space* naar een *third place*. De Bibliotheek Wijchen richt zich daarbij op de kernen en de wijken met de dienstverlening in basisvaardigheden en persoonlijke ontwikkeling. Deze dienstverlening in de kernen past naadloos bij de eerdere SPUK-aanvraag voor het versterken van vestiging Bergharen. Ideeën om, indien mogelijk, ook in Batenburg een dergelijke vestiging te bewerkstelligen passen hierbij.

6. Randvoorwaarden

Kosten

Subsidie 2024:

- Gemeentelijke subsidie* voor één jaar	€ 930.372
- Eenmalige SPUK Digitale Overheid (IDO)	€ 40.335
- Onderwijsachterstandenbeleid (Boekstartcoach)	€ 22.570 (2023 én 2024)
- Onderwijsachterstandenbeleid (VoorleesExpress)	€ 17.550

** Voor instandhouding van de bibliotheek in onze gemeente en voor het uitvoeren van afgesproken functies stelt de gemeente Wijchen subsidie beschikbaar.*

Meerjarige budgetovereenkomst

De opdracht aan de Bibliotheek Wijchen werd gedurende eerdere perioden vertaald in een 4-jarige budgetsubsidie met onderliggende uitvoeringsovereenkomst. De laatste is van 2020-2023. De opdracht is uitgewerkt in een 4-jarig beleidsplan, inclusief productenboek.

Hierin staat:
- welke diensten aan burgers, scholen en andere instellingen worden gesubsidieerd;
- welke diensten er als plusdienst worden aangeboden.

De uitvoeringsovereenkomst 2020-2023 is één jaar verlengd. Dat betekent dat in 2024 dezelfde voorwaarden van kracht zijn zoals vastgelegd in de eerdergenoemde 4-jarige budgetsubsidie. Bij de volgende periode, die van 2025-2028, is er het voornemen weer gebruik te maken van een meerjarige overeenkomst. Een nieuwe uitvoeringsovereenkomst dient hiervoor te worden opgesteld, periode 2025-2028. We willen bij een nieuwe aanvraag tot subsidie kijken naar nieuwe manieren van monitoring en verantwoording ter vervanging van het productenboek. Het strategisch beleidsplan van de Bibliotheek Wijchen zelf loopt van 2021 tot 2024. Met een nieuw beleidsplan, voor 2025 tot 2028, lopen de beleidsvisie, het beleidsplan, de uitvoeringsovereenkomst en budgetsubsidie weer gelijk met elkaar.

Governance

De Bibliotheek Wijchen onderschrijft de drie culturele codes, volgt deze codices en houdt zich eraan.

Het gaat om:

- de Governance Code Cultuur[4]

→ *biedt een kader voor goed toezicht en bestuur.*

- de code Diversiteit & Inclusie[5]

→ *de cultuursector wordt meer inclusief door ruimte te maken voor nieuwe verhalen en te werken aan een gelijkwaardige sector voor iedereen.*

- de Fair Practice Code[6]

→ *is de gedragscode voor ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie.*

4 Governance Code Cultuur: https://www.cultuur-ondernemen.nl/artikel/governance-code-cultuur-2019
5 Code Diversiteit & Inclusie: https://codedi.nl/
6 Fair Practice Code: https://fairpracticecode.nl/de-code/

De Bibliotheek Wijchen toetst beleid hieraan en ziet toe op naleving. Jaarlijks worden deze codices besproken en de terugmelding vindt plaats via de jaarlijkse goedkeuring van de jaarrekening en het jaarverslag.

Sustainable Development Goals

De Bibliotheek Wijchen omarmt de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen[7] (*Sustainable Development Goals*). De internationale bibliotheekorganisatie *International Federation of Library Associations and Institutions (IFA)* heeft deze vertaald naar de bibliotheekbranche. De Nederlandse bibliotheken kunnen bijdragen aan verwezenlijking. Het gaat daarbij om:

- vergroten kansen door ondersteuning bij ontwikkelen van digitale (basis)vaardigheden;
- ongelijkheid verminderen door ondersteuning bij een leven lang leren;
- kwaliteitsonderwijs met ondersteuning door de Bibliotheek *op school*;
- werken aan het voorkomen van sociale isolatie en het verwerven van vaardigheden (burgerschap, geletterdheid, digitale inclusie).

Public Library Manifesto

De Bibliotheek Wijchen omarmt het *Public Library Manifesto*[8]. Het manifest is voor het eerst opgesteld in 1949 daarna aangepast naarmate de rol van bibliotheken veranderde in de samenleving. De meest recente versie (1994) is in 2022 opnieuw aangepast. De eerder genoemde internationale bibliotheekorganisatie IFA en UNESCO, hadden met deze update tot doel rekening te houden met maatschappelijke en technologische veranderingen en ervoor te zorgen dat het manifest de realiteit en de missie van de openbare bibliotheken blijft weerspiegelen.

In het manifest over de openbare bibliotheek wordt gesteld dat vrijheid, welvaart en de ontplooiing van de samenleving en het individu fundamentele menselijke waarden zijn. Deze kunnen alleen worden gerealiseerd door goed geïnformeerde burgers die in staat zijn democratische rechten uit te oefenen en een actieve rol spelen in de samenleving. Hiervoor is het belangrijk dat burgers toegang hebben tot voldoende opleiding en vrije en onbeperkte toegang tot kennis, wetenschap, cultuur en informatie. Ook is het belangrijk dat dat de openbare bibliotheek, de plaatselijke toegangspoort tot kennis, een essentiële voorwaarde schept voor levenslang leren, onafhankelijke besluitvorming en de culturele ontwikkeling van individuen en maatschappelijke groeperingen.

UNESCO verklaart dat zij de openbare bibliotheek beschouwt als een stuwende kracht op de weg naar educatie, cultuur en informatie en als een essentiële factor bij bevordering van vrede en welbevinden in de gedachten van mannen en vrouwen. UNESCO beveelt om die reden nationale en lokale overheden met klem aan om de uitbouw van het openbare bibliotheekwerk te ondersteunen en zich er actief voor in te zetten.

Onderzoek

De Bibliotheek Wijchen verricht jaarlijks onderzoek naar de tevredenheid van klanten en samenwerkingspartners over de service.

Kwaliteit

De gemeente verwacht van De Bibliotheek Wijchen dat zij gecertificeerd blijft na audits.

7 Sustainable Development Goals: https://sdgs.un.org/goals
8 Public Library Manifesto: https://www.ifla.org/public-library-manifesto/

Bronnen

Berenschot – De robuuste bibliotheek

Berenschot – Corona, cultuur en gemeenten

De Bibliotheek Wijchen – Strategisch Beleidsplan 2021-2024

De Bibliotheek Wijchen – Uitvoeringsovereenkomst 2020-2023

Gemeente Wijchen – Coalitieakkoord 2022-2026

Gemeente Wijchen – Cultuurnota Gemeente Wijchen

Gemeente Wijchen – Kansengelijkheid voor jonge kinderen.
Onderwijsachterstandenbeleid gemeente Wijchen 2023-2026

Gemeente Wijchen – Strategisch kompas: Wijchen2035 'De kracht van Wijchen'

International Federation of Library Associations and Institutions en UNESCO – Manifest openbare bibliotheken (update 2022)

KWINK Groep – Evaluatie Stelsel openbare bibliotheekvoorziening

Ministerie van Binnenlandse Zaken – Digitale inclusie. Iedereen moet kunnen meedoen

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – Een abonnement op de hele wereld. Versterken van het stelsel van openbare bibliotheken

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – Voortgang Masterplan basisvaardigheden voor het funderend onderwijs

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – Stand van zaken versterken van het stelsel van openbare bibliotheken

Raad voor Cultuur – De daad bij het woord

Raad voor Cultuur – Een bibliotheek voor iedereen

Commissievergadering Wijchen

Dossiernummer	5929
Extern Zaak ID	Z/24/241973
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	21 mei 2024
Agendapunt	3.2
Titel	241973 Beslisnota Criteria Visie op wind- en zonne-energie Wijchen
Organisatieonderdeel	domein Fysieke leefomgeving - team Milieu
Eigenaar	Boogaard, van den, Luuk
Soort nota	Beslisnota
Programma/Paragraaf	§2 Duurzaamheid
Portefeuillehouder(s) Wijchen	Schouten, B. (Bea)

Bijlagen
241973 Beslisnota Criteria Visie op wind- en zonne-energie Wijchen
Bijlage 1: Notitie Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie
Achtergrondinformatie: 240591 Informatienota Hoogspanningsstation

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
College BenW openbaar Wijchen	14 mei 2024
Stukken Agendacommissie Wijchen	17 mei 2024
Commissievergadering Wijchen	**21 mei 2024**
Raad openbaar Wijchen	30 mei 2024

Voorgesteld besluit

de Gemeenteraad besluit:

1. Kennis te nemen van de notitie 'Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie' (bijlage 1).
2. Criteriaset 1, zoals beschreven in de notitie 'Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie', te gebruiken in de Multicriteria Analyse van de Visie op wind- en zonne-energie Wijchen

Openbaar Zaaknummer: Z/24/241973

Beslisnota voor de Gemeenteraad

Onderwerp: Criteria Visie op wind- en zonne-energie Wijchen

Datum: 30 mei 2024

Voorgesteld besluit
de Gemeenteraad besluit:

1. Kennis te nemen van de notitie 'Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie' (bijlage 1).
2. Criteriaset 1, zoals beschreven in de notitie 'Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie', te gebruiken in de Multicriteria Analyse van de Visie op wind- en zonne-energie Wijchen

Aanleiding

Kernboodschap
Regionaal is afgesproken om bij de doorontwikkeling van de RES 1.0 naar RES 2.0 de verhouding tussen zonne- en windenergie te verbeteren. De PlanMer heeft aangetoond dat er in de gemeente Wijchen mogelijkheden liggen voor de opwek van windenergie. Om de regie te houden op de voorwaarden en keuze van gebieden gaat Wijchen een Visie op wind- en zonne-energie in Wijchen ontwikkelen. Het vaststellen van criteria is de eerste stap in de route naar de Visie op wind- en zonne-energie Wijchen. Naar verwachting leggen wij de Visie op wind- en zonne-energie voor de zomer aan uw raad ter besluitvorming voor.

Achtergrond
Op 22 april 2021 is de regionale energiestrategie (RES 1.0) door uw raad vastgesteld. In de RES is afgesproken om als regio 1,62 TWh duurzame energie op te wekken in 2030. De verhouding tussen zonne-energie (89%) en windenergie (11%) was in de RES echter scheef, wat mede tot netcongestie leidt. Daarom is de afspraak gemaakt om bij de doorontwikkeling van de RES 1.0 naar RES 2.0 de verhouding tussen zonne- en windenergie te verbeteren, door binnen de regio te zoeken naar nieuwe gebieden voor windenergie. Dit is gebeurd door een planMER onderzoek uit te voeren dat in juni van 2023 is afgerond en begin november door de commissie MER positief is beoordeeld. Uit dit onderzoek blijkt dat in 8 van de 16 gemeenten mogelijkheden liggen voor windprojecten, waaronder in de gemeente Wijchen.

Eind 2022 bevestigde uw raad de ambitie de overstap naar duurzame energiebronnen, zoals zonnepanelen op daken en windmolens, te maken met het vaststellen van het Strategisch Kompas. Daarin is tevens opgenomen dat windenergie nodig is om doelen te halen, maar dat daarbij wel gekeken moet worden naar plaatsen waar dit kan.

Om regie te houden, besloot uw raad op 1 februari 2024 te onderzoeken welke gebieden uw raad zelf het meest geschikt vindt voor de ontwikkeling van wind- en zonne-energie in de gemeente Wijchen. U gaf daarom opdracht om een visie op wind- en zonne-energie op te stellen en hierin keuzes te maken ten aanzien van deze gebieden.

Uw raad gaf tevens aan om:

1. In een multi-criteria analyse (MCA) naar mogelijk geschikte gebieden voor windenergie en in de vergelijking tussen die gebieden minimaal ook de volgende beoordelingscriteria en bijbehorende wegingsfactoren mee te nemen:

    - belastbaarheid van het gebied voor omwonenden
    - natuur
    - participatiemogelijkheden van direct aanwonenden
    - leefomgeving
    - landschappelijke inpassing van windmolens en zonnevelden
    - toekomstvastheid
    - goede ruimtelijke ordening

2. In de beoordeling van geschikt te maken gebieden alle overige en mogelijk voorgenomen ontwikkelingen mee te nemen in het onderzoek.
3. Een informatiebijeenkomst met gemeenteraads- en commissieleden te organiseren waarbij deze leden, voorafgaand aan de multi-criteria analyse, desgewenst een reactie kunnen geven op de voor het onderzoek in aanmerking te nemen criteria en op de mate van weging daarvan bij het uit te brengen advies.
4. Bij het onderzoek trede 3 van de Wijchense Participatieladder (raadplegen/adviseren) toe te passen.
5. In ieder geval huishoudens die binnen 2 kilometer van de beoogd plangebieden woonachtig zijn proactief te benaderen in het vervolgonderzoek.

In het traject naar de Visie op wind- en zonne-energie is hieraan gehoor gegeven.

<u>Besluitvorming criteriasets en weging</u>
Een belangrijke eerste stap in het traject naar de Visie op wind- en zonne-energie is de voorliggende notitie ‘Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie’. Deze notitie gaat in op:

- De resultaten van de raadpleging die in maart en april heeft plaatsgevonden door interviews met stakeholders, bijeenkomsten met inwoners en bedrijven, een enquête en een analyse van beleidsdocumenten
- De manier waarop uit deze raadpleging criteriasets zijn gedistilleerd.
- Hoe het proces naar de Visie op wind- en zonne-energie er verder uitziet.

Om straks in de MCA bij de Visie op wind- en zonne-energie een goede afweging te kunnen maken, is het van belang om eerst de criteria hiervoor vast te stellen.
In de notitie ‘Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie’ zijn op basis van input die in de raadpleging is opgehaald twee criteriasets gedistilleerd. Ze geven een grove tweedeling in typen gebieden weer die in aanmerking kunnen komen voor duurzame energie.

Criteriaset 1: wijzen op gebieden bij industrie en snelwegen, waarbij effecten verwacht kunnen worden op grotere groepen omwonenden.
Criteriaset 2: wijzen op gebieden zover mogelijk van dorpskernen waarbij effecten verwacht kunnen worden op het landschap.

In deze beslisnota stellen wij uw raad voor om te kiezen voor criteriaset 1.

Visie
Volgens planning ligt in de raadsvergadering van 2 juli de Visie op wind- en zonne-energie ter besluitvorming voor. Deze visie bevat in ieder geval de volgende onderdelen:

- MCA
Nadat uw raad een criteriaset heeft gekozen wordt hiermee een MCA uitgevoerd. Deze MCA kent aan ieder gebied een score toe, aan de hand waarvan de voorkeur voor één of meerdere zoekgebieden (dit zijn nog geen exacte locaties) bepaald wordt.

- Voorwaarden
De visie omschrijft elke voorwaarden de gemeente stelt aan ontwikkelingen op het gebieden van grootschalige opwek. Denk aan voorwaarden ten aanzien van procesparticipatie, financiële participatie of lokaal eigendom. Na vaststelling van de visie werkt het college deze voorwaarden nader uit in een kader.

- Opgave
In de RES 1.0 is heeft de regio toegezegd gezamenlijk 1.62 TWh op te wekken voor 2030. Helaas is dit bod met 89% zonne- en 11% windenergie niet in balans. Windmolens leveren vooral energie in de winter, wanneer we deze meer nodig hebben. Daarnaast vraagt het elektriciteitsnet om meer balans. Om deze reden ligt er nu het verzoek vanuit de RES regio om meer windenergie te realiseren. Alle 8 gemeenten waarbinnen geschikte gebieden in de planMER vastgesteld zijn hebben toegezegd hier serieus naar te kijken. Zo ook Wijchen. De MCA zal een beeld geven van wat er realistisch gezien mogelijk is op basis van onze criteria. Naast de RES heeft uw raad voor Wijchen een Lokale Energie Strategie (LES) vastgesteld. Dit is onze eigen ambitie. Hierin is besloten dat we in 2050 ons eigen energieverbruik volledig opwekken, conform landelijke afspraken.

De visie op wind- en zonne-energie bevat een afbakening van de opgave in op te wekken wind- en zonne-energie (zon op land en zon op dak), uit te drukken in MW per periode en met een doorkijk naar 2050.

- Regie/proces
De wereld beweegt zich weg van fossiele energie naar lokale duurzame opwek. Hierin liggen zowel kansen als risico's. Het is belangrijk dat de gemeente de regie pakt ten aanzien van de ontwikkeling van grootschalige opwek:

1. Om voorwaarden, zoals bijvoorbeeld lokaal eigendom of participatie, aan ontwikkelingen te kunnen stellen
2. Om inpassingsplannen te voorkomen

Het verdient aanbeveling om in navolging van de visie verder onderzoek te verrichten en een kader op te stellen waarin de voorwaarden voor ontwikkelingen worden uitgewerkt. Aan dit kader moeten ontwikkelaars zich conformeren ('Green Deal'). Eveneens is het van belang dat na besluitvorming over de visie onderzocht wordt hoe de gemeente op de beste manier de regie (bijvoorbeeld lokaal eigendom of tender) kan pakken.

Eerdere besluiten

Datum	**Korte omschrijving eerder genomen besluit**
22 april 2021	Z/21/047504 Vaststellen definitief bod Regionale Energiestrategie 1.0 Arnhem Nijmegen
18 oktober 2022	Z/22/092047 Concept Notitie Reikwijdte en Detail van planMER ter voorbereiding van RES 2.0
20 december 2022	Z/22/092045 Concept NRD planMER voor RES 2.0
11 juli 2023	Z/23/129638 kennisneming planMER RES GMR Arnhem Nijmegen
7 december 2023	Z/23/133830 Raadsbesluit Routes voor de Lokale Energie Strategie Wijchen
1 februari 2024	Z/23/129638 Raadsbesluit Onderzoek naar een gedragen visie op wind- en zonne-energie in Wijchen
25 april 2024	Z/24/233429 Informatienota gemeenteraad Evaluatie Gedragscode Windenergie in Wijchen

Gewenst resultaat
Door dit besluit wordt in de MCA bij de Visie op wind- en zonne-energie Wijchen gebruik gemaakt van criteriaset 1. Deze criteriaset bevat criteria die wijzen op gebieden in de buurt van industrie en snelwegen.

Argumenten

1.1 Middels het ter besluitvorming aanbieden van criteriasets geven we invulling aan de eerste stap van het raadsbesluit 'Onderzoek naar een gedragen visie op wind- en zonne-energie in Wijchen'.
Op 1 februari 2024 besloot uw raad zelf te laten te onderzoeken welke gebieden het meest geschikt voor de ontwikkeling van wind- en zonne-energie in de gemeente Wijchen zijn. U gaf opdracht om een visie op wind- en zonne-energie op te stellen in hierin keuzes te maken ten aanzien van deze gebieden.

1.2 De visie is van belang voor de invulling van de gemeentelijk ambities op het gebied van energieneutraliteit en bestrijding van netcongestie.
- De gemeente Wijchen heeft de ambitie om energieneutraal te worden en daarin de eerste stappen gezet. Om de uiteindelijke doelstellingen voor 2050 (conform landelijke afspraken) op onze eigen voorwaarden te halen, moeten we op een slimme manier doorpakken. De visie op wind- en zonne-energie is daarin een belangrijke stap.
- In RES 1.0 heeft Wijchen een bod gedaan met 3 windmolens bij Bijsterhuizen en 30 hectare zonnepark. Vanwege instabiliteit op het elektriciteitsnet ligt er echter een afspraak om in RES 2.0 de scheve verhoudingen zon- en windenergie in de totale RES te verbeteren en is een planMER uitgevoerd.

1.3 Door keuzes te maken voor zoekgebieden voor grootschalige opwek schept de gemeente Wijchen duidelijkheid en verkleint daarmee de onrust bij inwoners.
Al jaren is er in enkele gebieden binnen de gemeente Wijchen onzekerheid over de eventuele komst van windmolens in die gebieden. Dit zorgt voor onrust in die gebieden. De visie op wind- en zonne-energie kan in ieder geval duidelijk maken welke gebieden afvallen als zoekgebied.

2.1 Om tot een gedragen visie te komen moet uw raad vooraf besluiten over de te hanteren criteria.
De MCA is een belangrijk onderdeel van de visie. Voordat de MCA kan worden uitgevoerd moet een keuze gemaakt worden over de criteria die ten grondslag aan de MCA liggen. De criteriasets met weging die voorliggen, zijn gedistilleerd uit de input van inwoners, stakeholders en bedrijven.

2.2 Door te kiezen voor Criteriaset 1 kiest u voor de set die er van uitgaat dat leefbaarheid het best wordt bereikt door ervoor te kiezen om gebieden voor de opwek van duurzame energie te combineren met industrie en snelwegen; plekken waar al overlast is.

Tijdens de raadpleging is naar voren gekomen dat het allerbelangrijkste thema voor inwoners is dat de leefbaarheid gewaarborgd wordt. Maar in de manier waarop dit moet gebeuren, zijn twee stromingen te onderscheiden:

- Leefbaarheid bereik je het meest door ervoor te kiezen om gebieden voor de opwek van duurzame energie te combineren met industrie en snelweg; plekken waar al overlast is.
- Leefbaarheid bereik je het meest door te kiezen voor gebieden voor de opwek van duurzame energie waarbij het meeste afstand wordt gehouden tot woningen of woonkernen;

De uitkomst van de vragenlijst, zoals gepresenteerd in de notitie 'Besluitvorming criteriasets en weging Wijchense visie voor wind- en zonne-energie' laat zien dat gemeentebreed 66% van de respondenten aangeven dat de gemeente het beste kan rekening houden met de huidige leefbaarheid door windmolens te plaatsen op plekken waar al veel geluid is, zoals bij wegen of bij industrie. Bovendien beïnvloedt de keuze voor Criteriaset 1 naar verwachting cultuurhistorie en landschap minder dan Criteriaset 2.

Tegenargumenten en risico's

1.1 Inpassingsplan voor windpark A50 legt tijdsdruk op het proces naar de visie op wind- en zonne-energie.
De provincie is het bevoegd gezag als het gaat om windparken en moet reageren op een inpassingsplan voor het windpark A50, gelegen binnen één van de mogelijk geschikte gebieden binnen de gemeente Wijchen. De gemeente Wijchen heeft tot de zomer om tot beleid te komen, daarna zal de provincie gaan beslissen over het inpassingsverzoek. Daarom is de urgentie en tijdsdruk op dit proces groot.

1.2 Plannen voor een hoogspanningsstation van TenneT hebben een grote ruimtelijke impact op de gemeente Wijchen.
Parallel aan het traject om te komen tot een visie op wind- en zonne-energie is duidelijk geworden dat TenneT plannen heeft voor een hoogspanningsstation van circa 25 hectare in de gemeente Wijchen. Hoewel we weten dat TenneT zoekt in de buurt van de reeds aanwezige hoogspanningsleiding vanaf de A50 verder naar het westen, is de plek waar het hoogspanningsstation komt niet bekend. Uw raad wordt in een informatienota hierover geïnformeerd.

Omdat de komst van het hoogspanningsstation een grote ruimtelijke impact heeft, zou het meegewogen moeten worden in het traject voor het bepalen van zoekgebieden voor wind- en zonne-energie. Wij bespreken dit dilemma met TenneT en Provincie en nemen de uitkomsten van deze overleggen mee in de

advisering over de visie op wind- en zonne-energie in de aanloop naar de raadsvergadering van 2 juli, waarin de visie volgens planning ter besluitvorming voorligt. Er bestaat een kans dat er gevolgen zijn voor het traject.

2.1 Na besluitvorming over de visie volgt een periode waarin we aanvullend onderzoek verrichten en een kader opstellen waarin de voorwaarden voor ontwikkelingen en de rol van de gemeente wordt uitgewerkt.
Het kiezen tussen de twee criteriasets is niet direct een keuze voor gebieden, maar bepaalt de manier van kijken naar de gebieden en de manier van afwegen. Voor beide criteriasets geldt dat wanneer ze worden toegepast in de MCA er voorkeursgebieden naar voren komen. Maar dit biedt nog niet de garantie dat daar een project ontwikkeld zal worden. Dit is namelijk ook afhankelijk van een aantal praktische zaken. In de visie stelt de gemeente ook voorwaarden aan ontwikkelingen en wordt een vervolgproces geschetst, waarbij de rol van de gemeente, moet worden bepaald. Na vaststelling van de visie vergt dit echter nog een periode van onderzoek en uitwerking. Vervolgens moeten er ontwikkelaars zijn die aan de voorwaarden van de gemeente kunnen voldoen. Tot slot is voor iedere ontwikkeling van windenergieprojecten een ProjectMER nodig.

Om de periode van onzekerheid bij inwoners zo kort mogelijk te houden, is het belangrijk dat we als gemeente zo snel mogelijk duidelijk geven en vaart maken met het aanvullend onderzoek en het kader.

2.2 De keuze voor Criteriaset 1 leidt mogelijk tot zoekgebieden waarbij de afstand tot woningen of woonkernen kleiner is dan de bij de keuze voor Criteriaset 2.
De keuze voor Criteriaset 1 neigt naar zoekgebieden dicht bij industrie en snelwegen. Deze kunnen mogelijk dichter bij woningen zijn.

Financiële gevolgen
Wanneer in later stadium besluitvorming over financiële participatie of lokaal eigendom plaatsvindt, kan dit financiële gevolgen hebben. In het voorliggende advies komen deze niet aan de orde.

Communicatie
Tijdens een informatiemarkt op 23 mei informeren wij inwoners over informatie die is opgehaald en hoe traject naar de Wijchense visie voor wind- en zonne-energie er verder uitziet.

Inwonersparticipatie
In het traject naar de visie voor wind- en zonne-energie Wijchen is trede 3 van de participatieladder (raadplegen, adviseren) toegepast. Dit hebben we gedaan door zoveel mogelijk input voor criteria op te halen bij inwoners, bedrijven en stakeholders, door middel van:

- Digitale bewonersbijeenkomst en fysieke bewonersbijeenkomst
- Bijeenkomst voor bedrijven
- Enquête

In een eerder stadium is een stakeholdersavond in het kader van de Evaluatie Gedragscode Wind georganiseerd.

Tot slot volgt nog een informatiemarkt voor inwoners op 23 mei.

In de visie, waarover volgens planning in de raadsvergadering van 2 juli besluitvorming plaatsvindt, gaan wij verder in op proces- en financiële participatie.

Uitvoering of Vervolgstappen

- Na uw besluit over de criteria ligt de Visie op wind- en zonne-energie volgens planning in de raadsvergadering van 2 juli ter besluitvorming voor.

- In de visie komen diverse onderwerpen zoals (MCA, Opgave, voorwaarden, regie/proces) aan de orde.

- Ook nemen we de aanbevelingen uit de Evaluatie Gedragscode Wind mee. In deze evaluatie werd geadviseerd om de gedragscode te vervangen door participatiebeleid, een visie op duurzame opwek op te stellen en om te bekijken of het wenselijk is de landelijke gedragscode te adopteren voor windprojecten. Verder werd aanbevolen om:

    - een stevig participatieproces bij het ontwikkelen van de beleidsvisie
    - in deze visie tevens de eigen rol van de gemeente bij de totstandkoming van duurzame energieprojecten te beschrijven
    - het streven naar financiële participatie in beleid op te nemen
    - bij het opstellen van criteria voor de gebieden de belangen van natuur, milieu en landschap goed mee te nemen.

- Met name voor de voorwaarden en de manier van regie nemen is aanvullend onderzoek nodig en dienen kaders te worden gesteld. Wij pakken dit op in de tweede helft van 2024.

- Voordat ontwikkelingen mogelijk zijn in de zoekgebieden zijn altijd aanvullende milieukundige onderzoeken nodig. In gebieden met een hoge cultuurlandschappelijke waardering is een cultuurhistorische effect rapportage nodig. Ook landschappelijk onderzoek, flora en faunaonderzoek en archeologisch onderzoek zijn nodig.

Geheimhouding:
N.v.t.

Voorstel
Advies
JAFL
GO
SPA
Groen, Natuur & Landschap

NOTITIE

Onderwerp	Besluitvorming criteriasets en weging
Project	Wijchense visie voor wind- en zonne-energie
Opdrachtgever	Gemeente Wijchen
Projectcode	141191
Status	Definitief 02
Datum	14 mei 2024
Referentie	141191/24-006.985
Auteur(s)	L.F. de Visser-Bleijenberg MSc
Gecontroleerd door	M.F.B. van der Werf MSc
Goedgekeurd door	M.F.B. van der Werf MSc
Paraaf	
Bijlage(n)	I Verslag raadpleging
Aan	Gemeente Wijchen Bea Schouten
Kopie	-

In deze notitie presenteren we u de criteriasets waar u een besluit over neemt. Dit zijn criteriasets voor de beoordeling van gebieden voor wind- en zonne-energie in een multicriteria-analyse. In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de aanleiding en relevantie van de visie. In hoofdstuk 2 leest u het gemeentelijke beleidskader. In hoofdstuk 3 de resultaten van de raadpleging van bewoners, bedrijven en overige stakeholders, waarvan in bijlage I een uitgebreid verslag is opgenomen. In hoofdstuk 4 introduceren we u de Wijchense milieukaart. In hoofdstuk 5 leest u hoe vanuit de raadpleging criteria zijn voortgekomen en introduceren we de criteriasets. In hoofdstuk 6 leest u hoe het proces er na uw besluit uit ziet om te komen tot een visie op wind- en zonne-energie in de gemeente Wijchen.

1 INTRODUCTIE

De energietransitie is in volle gang. Om de doelen van het Klimaatakkoord te halen heeft Nederland met Europa afgesproken om in 2030 minimaal 55 % minder broeikasgassen uit te stoten. Dit wordt onder andere bereikt met energiebesparing, zonnepanelen en windturbines. Het laaghangende fruit is voor een groot deel geplukt waardoor de verduurzaming van onze energievoorziening steeds uitdagender wordt. Daar komt bij dat het elektriciteitsnet vol raakt wat het aansluiten van extra zonnepanelen bemoeilijkt.

Dit wordt ook gemerkt in Wijchen. De duurzame energieopwekking bestaat nu nog voor het overgrote deel uit zonne-energie op daken en zonnepark Kampbroek. Daarnaast zijn er plannen voor zonnepark Bankhoef en energiepark Bijsterhuizen. Zonne-energie zorgt echter voor een grote piek in het elektriciteitsnet midden op de dag als de zon schijnt, waardoor het net snel vol zit. Wijchen heeft nu samen met de andere

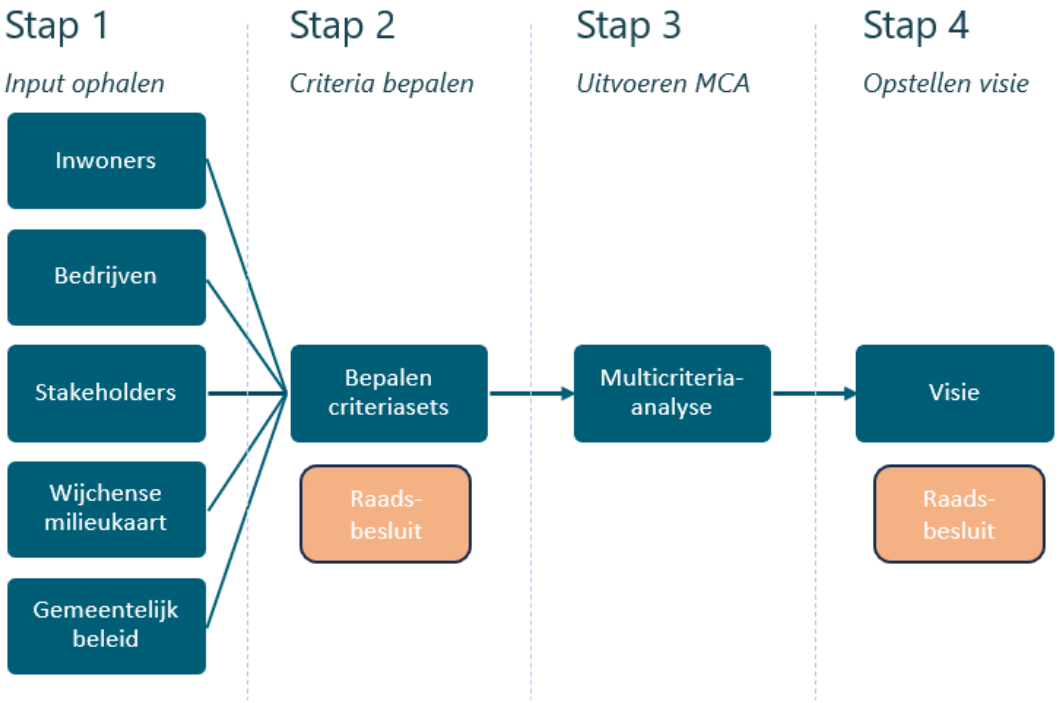
gemeenten in de regio het verzoek gekregen van de RES-regio om te kijken of de verhouding tussen zonne-energie en windenergie verbeterd kan worden. Daarom onderzoekt Wijchen de mogelijkheden voor duurzame energie in de gemeente in de gebieden die als mogelijk geschikt uit een regionaal plan-MER onderzoek zijn gekomen.

Vanwege een inpassingsplan voor het windpark A50, in een van die mogelijk geschikte gebieden, waarover de provincie bevoegd gezag is en op moet reageren, is de urgentie groot. Wijchen heeft tot de zomer om te beleid te komen, daarna zal de provincie gaan beslissen over het inpassingsverzoek.

Wijchen wil de regie zelf in handen houden en daarom een visie opstellen (met een multicriteria-analyse als basis). Deze visie beschrijft waar wind- en zonne-energie passend is, aan welke voorwaarden initiatiefnemers van grootschalige zonne- en windenergieprojecten moeten voldoen en welke rol de gemeente neemt bij wind- en zonneparken.

In de afgelopen maanden is uitgezocht wat inwoners en belanghebbende organisaties belangrijk vinden (stap 1). In dit document wordt u geïnformeerd over welke criteria uit de raadpleging naar voren zijn gekomen, en hoe deze worden gebruikt in de multicriteria-analyse, stap 2. In afbeelding 1.1 is het proces richting de visie visueel weergegeven.

Afbeelding 1.1 Overzicht van de processtappen

2 KADER GEMEENTELIJK BELEID

Allereerst is binnen de gemeentelijke werkorganisatie onderzocht welke voorwaarden de huidige beleids- en visiestukken van de gemeente al stellen aan wind- en zonne-energie. Deze vormen een belangrijk kader voor de ontwikkeling van wind- en zonne-energie in de gemeente.

2.1 Duurzame energie

Lokale Energiestrategie (LES)

De Lokale Energiestrategie (LES) Wijchen is een update van het Energieplan Samen duurzaam naar Wijchen uit 2018. Deze update was nodig vanwege nieuwe nationale en internationale doelen (herziening Klimaatwet, Europese Green Deal) en problemen rondom netcongestie. Wijchen volgt het landelijke doel van 55 % CO_2-reductie in 2030 ten opzichte van het niveau in 1990, en CO_2-neutraal in 2050. De LES dient als een routekaart om deze doelen te bereiken. Het beschrijft een gemeente-specifiek verhaal en beschrijft hoe de gemeente om zal gaan met ontwikkelingen die op ons afkomen. Hierbij wordt inzicht geboden in de huidige situatie, de mogelijke routes en een voorkeursroute om de CO_2-doelstellingen te behalen.

Uit de analyse van de huidige situatie blijkt dat Wijchen nog niet veel CO_2-reductie heeft bereikt ten opzichte van het niveau in 1990. De huidige afspraken en ontwikkelingen zijn niet genoeg om de doelen voor 2030 en 2050 te behalen. Om die doelen te behalen is duurzame energie nodig. Het gat tussen de huidige afspraken en energieneutraliteit in 2050 is naar schatting 1.185 TJ.

Als enkel zonne- en windenergie de opgave van 1.185 TJ zouden vervullen met een gelijke verdeling tussen zon en wind, zijn ongeveer 9 grote windmolens en 80 hectare aan zonnevelden en zon op dak nodig. De gemeente kan de problemen op het gebied van netcongestie verminderen door in te zetten op een goede combinatie van zonne- en windenergie.

De gemeente sluit voor haar toekomstige duurzame energieplannen aan bij landelijk beleid, waaronder de landelijke normen voor geluid en veiligheid. Deze normen zijn onderbouwd met wetenschappelijk onderzoek en beschermen de leefomgeving tegen ongewenste effecten. Daarnaast vindt de gemeente het belangrijk om milieu volwaardig mee te nemen in haar visie. Hiervoor gebruikt zij het onafhankelijke regionale plan-MER dat namens de Groene Metropoolregio (GMR) Arnhem-Nijmegen in 2023 is uitgevoerd in het kader van de RES.

Gedragscode windenergie

In het afgelopen najaar en winter is de Gedragscode Windenergie Wijchen geëvalueerd. In deze evaluatie is gesproken over het opnemen van de belangrijkste pijlers uit de gedragscode als onderdeel van de Wijchense visie voor wind en zon. Daarnaast wordt benoemd dat duurzame energie opgenomen moet worden in het participatiebeleid van de gemeente en dat de landelijke gedragscode voor windenergie mogelijk passend is. Specifiek voor de beleidsvisie duurzame opwekking wordt vanuit de evaluatie geadviseerd:

- neem regels op voor participatie. Denk hierbij aan:
  - het opnemen van duidelijke kaders over bijvoorbeeld een doelstelling;
  - het meenemen van een zo breed mogelijke groep inwoners;
  - streef naar acceptatie waarbij bewoners het belang van duurzame energie zien en dit af kunnen wegen tegen de effecten;
  - de omarming van de gedragscode door omwonenden;
- beschrijf de rol die de gemeente wil vervullen in duurzame energieprojecten:
  - voorkom grondspeculatie met bijvoorbeeld de Wet Voorkeursrecht of gesocialiseerde grondvergoeding;
  - ontwikkel zelf parken of voer een maatschappelijke tender uit;
  - denk na over hoe communicatie vormgegeven moet worden;
- beschrijf de gewenste samenwerking met de provincie in de visie:
  - beschrijf de gewenste rolverdeling tussen gemeente en provincie;
  - denk na hoe omgegaan wordt met het maatwerk dat de concept landelijke AMvB mogelijk maakt;
  - denk na over hoe de gemeente om wil gaan met de provinciale windladder;
- beschrijf de inspanningsverplichting rondom financiële participatie:
  - wie kan er participeren?
  - welke maatschappelijke doelen kunnen bereikt worden?
  - in welke mate kan men participeren?

- borg de belangen van natuur en landschap, kijk hierbij naar wat landelijke organisaties zoals de Natuur en Milieufederatie en NedZero adviseren.

Zonnevisie
In 2020 hebben gemeenten Wijchen en Druten een Beleidsvisie voor zonne-energie opgesteld. In deze visie wordt beschreven welke gebieden onder welke voorwaarden in aanmerking kunnen komen voor zonnepanelen of een zonneveld. Hierin is het grondgebied van de gemeente in vijf klassen verdeeld:

1 gebouwgebonden zonnepanelen op daken en gevels mag;
2 grond- of watergebonden zonnepanelen binnen stedelijk gebied mag, hiervoor is beperkte landschappelijke inpassing nodig;
3 grond- of watergebonden zonnepanelen nabij bestaand stedelijk gebied mag niet, behalve als er door bewoners initiatief wordt genomen. Dit bewijst dat het geaccepteerd wordt door de nabije omgeving;
4 grond- of watergebonden zonnepanelen in het buitengebied mag, behalve als ze niet passen bij de schaal en de maat van het landschapstype of afbreuk doen aan omgevingskenmerken;
5 grond- of watergebonden zonnepanelen nabij de rivierduinen mag niet, behalve als er specifieke omstandigheden zijn.

Binnen de klassen is ruimte voor maatwerk.

Landelijke aanscherping zonneladder
In december 2023 hebben het Rijk, Interprovinciaal Overleg, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Unie van Waterschappen en Netbeheer Nederland besloten dat zonne-energie in landbouwgebied lager in de voorkeursvolgorde komt te staan. De overheden hebben in het bestuursakkoord afgesproken te gaan sturen langs de volgende vier treden voor de opwek van zonne-energie zoals al opgenomen in de NOVI voorkeursvolgorde zon:
Trede 1: Zonnepanelen op daken en gevels
Trede 2: Onbenutte terreinen in bebouwd gebied
Trede 3: Onbenutte terreinen in landelijk gebied
Trede 4: Landbouw- en natuurgronden
De afspraak is gemaakt om daarbij trede 1 t/m 3 van de zonne-ladder te stimuleren en zo slim mogelijk te combineren met ruimtelijke en maatschappelijke opgaven. Het nakomen van de RES-afspraken blijft daarbij het uitgangspunt. Er zijn uitzonderingen mogelijk voor zonne-energie op landbouwgrond (trede 4): a) de slimme combinatie van een zonnepark met een agrarische functie (agri-PV), b) gronden in transitie of die minder geschikt zijn voor landbouwgrond, en c) als het een oplossing biedt voor netcongestie dan wel bijdraagt aan efficiënter gebruik van het elektriciteitsnetwerk.

Provincie Gelderland werkt aan het vastleggen van deze regels in haar Omgevingsverordening. Dit heeft ook consequenties voor de zonnevisie van gemeenten Wijchen en Druten: de voorwaarden voor klasse 4 van de zonnevisie zijn aangescherpt.

2.2 Cultuurhistorie

'Samen in verscheidenheid' is de beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten. Het doel van de nota is het versterken van de positie van cultuurhistorie binnen ruimtelijke ordening, toeristisch-recreatief beleid en erfgoededucatie.

Een groot deel van de gemeente Wijchen is aangewezen als cultuurhistorisch waardevol. Voor een ruimtelijke ontwikkeling is het verplicht om onderzoek te doen naar de cultuurhistorische waarden van een gebied, en hoe de ontwikkeling deze beïnvloed. Deze onderzoeken worden beoordeeld door ambtenaren en experts.

2.3 Landschap en natuur

Beleidsplan Natuur en Biodiversiteit gemeente Wijchen (2020)

In 2020 heeft de gemeente Wijchen een Beleidsplan Natuur en Biodiversiteit laten opstellen. In het plan wordt beschreven hoe de gemeente om wil gaan met dit thema, wat de gemeente wil bereiken, waarom de gemeente zich hiervoor inzet en hoe dat vormgegeven gaat worden. Het beleidsplan stelt vijf speerpunten op. Deze zijn:

1 transitie naar ecologisch beheer;
2 biodiversiteit als integraal duurzaamheidsthema;
3 natuurlijke bestrijding overlastgevende soorten;
4 versterken groenblauw netwerk;
5 stimuleren van initiatieven en samenwerking.

Vooral speerpunt 2 is relevant voor het ontwikkelen van wind- en zonne-energie. Er liggen namelijk kansen in het combineren van biodiversiteit en zonne-energie, als er bij de aanleg van een zonnepark rekening wordt gehouden met doorlating van licht en regenwater en ecologisch beheer van het terrein. In de gemeentelijke zonnevisie is opgenomen dat landschappelijke inpassing verplicht is en dat door het aanleggen van natuur- en landschapselementen een ecologische meerwaarde verkregen moet worden.

Landschapsontwikkelingsplan Beuningen, Druten en Wijchen (2006)

In samenwerking met gemeenten Druten en Beuningen heeft de gemeente Wijchen onderzoek gedaan naar belangrijke karakteristieken van het landschap. Hierin is onderzocht hoe het huidige landschap in elkaar zit, en waar het landschap nog versterkt moet worden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de rivierduinen, oude oeverwallen, het kommenlandschap en de uiterwaarden.

In de landschapsvisie die op basis van dit onderzoek is opgesteld zijn landschappelijke randvoorwaarden opgenomen voor de ontwikkeling van windmolens:

- windenergie is belangrijk, maar heeft ook veel invloed op het landschap;
- windmolens moeten bijdragen aan de landschapsstructuur en identiteit van het landschapstype. Uitgangspunt hierbij is dat windmolens niet passen in kleinschalige landschappen;
- met het plaatsen van windmolens ontstaat er een nieuwe laag in het landschap. Als deze laag aansluit bij belangrijke richtingen in het gebied is dit het minst verstorend en vormt ze van veraf een markante lijn. Windmolens in een rij van west naar oost kunnen in dit rivierengebied de lengterichting van het landschap benadrukken. Dit is het meest geschikt in het grootschalige kommenlandschap;
- de locatiekeuze moet ook regionaal passen;
- met een beeldkwaliteitsstudie moeten ruimtelijke effecten worden onderzocht.

2.4 Gebruik door Defensie

Defensie heeft twee gebieden binnen de gemeente die gebruikt worden door Defensie. In deze gebieden moet getoetst worden of een plan niet belemmerend werkt voor het gebruik.

Laagvliegroute VO

In het westen van de gemeente loopt een laagvliegroute voor training. Deze laagvliegroute wordt zo'n 20 uur per jaar gebruikt. Deze route is uitgezet aan de hand van punten met een buffer eromheen.

Laagvlieggebied GLV9

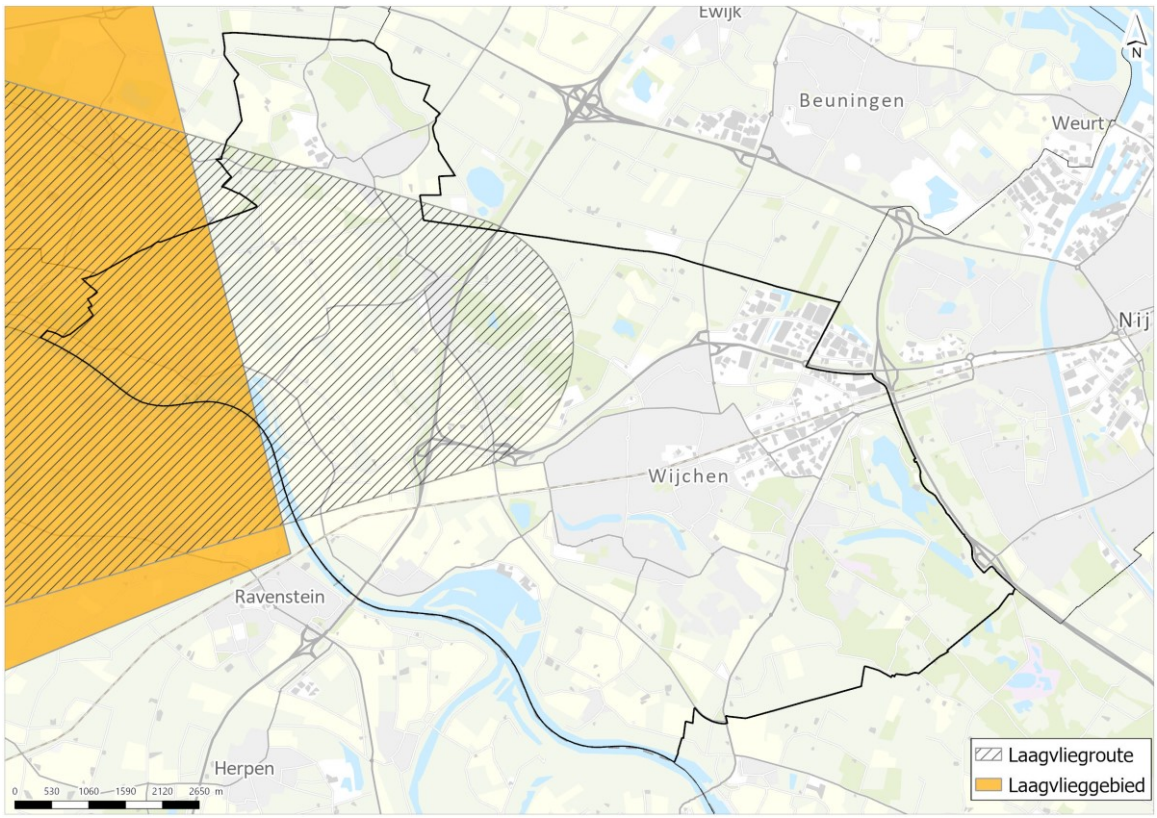
Dit laagvlieggebied, eveneens aan de westkant van de gemeente, wordt gebruikt door Defensie om te oefenen met laagvliegen. Defensie verwacht dat het aantal helikopterbewegingen in de laagvlieggebieden structureel toeneemt en heeft daarom de behoefte dat de juridisch-planologische status van deze gebieden beter geborgd is.

In het onderzoeksvoorstel voor het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie benoemt Defensie concreet dat Laagvlieggebied Maas-Waal qua omvang een geschikt gebied is voor laagvliegen, mits er niet een groot

deel afvalt door onder andere windmolens. Dit wil Defensie bereiken door een strenger juridisch-planologisch regime voor ruimtelijke ontwikkelingen.

In het regionale plan-MER is beschreven dat de hoogtebeperkingen in de wet nog niet zo duidelijk zijn geformuleerd dat er verwacht wordt dat er een nee, tenzij principe van toepassing is. Het nieuwe milieuonderzoek van Defensie en de aanwijzing van Defensie als nationaal belang maakt dat in de visie uitgegaan wordt van een nee, tenzij principe voor het laagvlieggebied. Over de laagvliegroute VO wordt in het onderzoeksvoorstel niet gesproken. Dit gebied blijft in de ja, mits categorie vallen.

Afbeelding 2.1 Overzichtskaart van het laagvlieggebied GLV9 Maas en Waal en laagvliegvliegroute VO

2.5 Autonome ontwikkelingen

Sinds 2020 werkt de gemeente aan plannen voor de uitbreiding van bedrijventerrein Bijsterhuizen. Eind 2023 is een concept ontwerp-omgevingsplan opgesteld, waar nader onderzoek naar gedaan wordt. Rond dit bedrijventerrein wordt ook sinds 2020 gewerkt aan een energiepark met onder andere drie windmolens en mogelijk een zonnepark.

Daarnaast bouwt gemeente Wijchen ook 3.000 woningen. Dit gebeurt grootschalig met de plannen Huurlingsedam, Tussen Kasteel en Wijchens Meer, Wijchen West, Kraanvogel, Kerkenweide en Balgoij-West. Deze ontwikkelingen worden gezien als autonome ontwikkeling en de gebieden worden niet meer onderzocht als mogelijk geschikt gebied voor wind- of zonne-energie.

3 RESULTATEN RAADPLEGING

Uitgangspunt voor de raadpleging van bewoners, berdrijven en overige stakeholders is amendement 1, horende bij de openbare raadsvergadering van 1 februari 2024. Hiermee is opdracht gegeven om naar

criteria te zoeken voor ten minste zeven thema's: goede ruimtelijke ordening (onder de Omgevingswet wordt dit een evenwichtige toedeling van functies aan locaties genoemd), toekomstvastheid, leefomgeving, belastbaarheid van het gebied voor omwonenden, natuur, landschappelijke inpassing en financiële participatie van direct aanwonenden. Deze thema's zijn voorgelegd aan bewoners, bedrijven en professionele stakeholders. Een interpretatie van de thema's en een verslag van de raadpleging is opgenomen in bijlage I.

3.1 Raadpleging bewoners

Tijdens twee bewonersavonden en met een vragenlijst is aan bewoners gevraagd wat zij belangrijk vinden bij het ontwikkelen van grootschalige zonne- en windenergie. In onderstaande paragrafen worden de belangrijkste uitkomsten kort opgesomd.

Uitkomsten bewonersavonden

- bewoners spreken uit bezorgd te zijn over de impact die windmolens hebben op hun gezondheid en de leefomgeving. Effecten van geluid en slagschaduw worden benoemd;
- bewoners spreken uit bezorgd te zijn om de impact die windmolens hebben op het landschap en de natuur. Vanwege de kwetsbare status van de natuur in Nederland adviseren ze om natuurgebieden vooraf uit te sluiten. Ze vragen verder om het landschap goed mee te nemen. Er zijn veel beschermde landschapselementen aanwezig zoals de Eendenkooi en stads- en dorpsgezichten. Daarnaast heeft het landschap recreatieve waarde;
- efficiënt gebruik van ruimte is belangrijk voor bewoners. Energieopwekking moet bij voorkeur in de buurt van snelwegen en industrie. Wel vinden bewoners dat de opeenstapeling van overlast in overweging genomen moet worden;
- bewoners willen zo vroeg mogelijk geïnformeerd worden over een initiatief, en betrokken worden bij de behandeling.

Uitkomsten vragenlijst

- 79 % van de vragenlijstinvullers ziet mogelijkheden voor windenergie in de gemeente Wijchen;
- 73 % van de vragenlijstinvullers ziet mogelijkheden voor zonne-energie;
- bewoners zijn blij dat de gemeente voorwaarden onderzoekt, en roepen op om bij een project te kijken naar draagvlak in de omgeving;
- 66 % van de vragenlijstinvullers geeft de voorkeur aan één project op één plek, zodat de overlast ook op één plaats blijft;
- 66 % van de vragenlijstinvullers geeft de voorkeur aan een plek waar al veel geluid is, zoals bij industrie of wegen;
- 56 % van de vragenlijstinvullers vindt wind- of zonne-energie het beste passen in het landschap bij snelwegen;
- 57 % van de vragenlijstinvullers vindt wind- of zonne-energie het beste passen bij industrie;
- 53 % van de vragenlijstinvullers vindt dat het geld dat verdiend wordt met de windmolens, moet worden uitgegeven aan de leefbaarheid in de gemeente;
- 58 % en 61 % van de vragenlijstinvullers vindt het belangrijkst dat er afstand gehouden wordt tot woningen, en dat overlast wordt tegengegaan, maar geven tegelijkertijd aan dat natuur en landschap niet vergeten moet worden.

3.2 Raadpleging bedrijven, ondernemers en professionele stakeholders

Bedrijven, ondernemers en professionele stakeholders[1] is gevraagd wat zij belangrijk vinden bij een plan voor duurzame energie. In bijlage I is hier een volledig verslag van te vinden. Belangenorganisaties voor natuur en landschap zijn actief benaderd, maar hebben tot op heden nog geen input geleverd. De komende periode wordt geprobeerd nog wel input op te halen.

[1] Met de professionele stakeholders worden ZLTO, Liander, Windunie, Energie Samen bedoeld.

De meest aangedragen punten zijn:

- de problemen op het elektriciteitsnet zijn belemmerend voor de werkzaamheden en ambities van bedrijven en ondernemers. Het is lastig voor een bedrijf uit te breiden, omdat een netaansluiting niet altijd mogelijk is. Daarnaast is het niet altijd mogelijk om energie van zonnepanelen terug te leveren waardoor investeringen niet uitkunnen;
- bedrijven, ondernemers en professionele stakeholders hebben interesse in lokale afname. Dit is de aanleg van een elektriciteitskabel direct naar een bedrijf dat veel energie gebruikt;
- grootverbruikers van energie belasten het elektriciteitsnet. Lokale afname door grootverbruikers zorgt ervoor dat capaciteit voor afname vrijkomt. Dit creëert mogelijk ruimte op het elektriciteitsnet voor woningbouw;
- bedrijven en ondernemers roepen op om te reflecteren op de Gedragscode. In het verleden werkte dit erg vertragend;
- bedrijven roepen op om de landelijke normen te hanteren;
- de koppeling van zon en wind wordt gezien als belangrijk;
- professionele stakeholders onderschrijven het belang van alternatieve oplossingen voor een netaansluiting. Door netcongestie is een 'gewone' netaansluiting niet altijd mogelijk;
- bedrijven, ondernemers en professionele stakeholders vinden draagvlak essentieel. Met financiële participatie kan mogelijk draagvlak vergroot worden. Bedrijven en ondernemers zien mogelijkheid om te investeren. Daarnaast kan draagvlak gecreëerd worden met voorwaarden over afstanden tot woningen en regels rondom slagschaduw en verlichting;
- zonnevelden zijn lastig aansluitbaar, en gebruiken ruimte inefficiënt.

4 MILIEUKAART WIJCHEN

Startpunt van het onderzoek naar geschiktheid van gebieden is de uitkomst van het onafhankelijke plan-MER voor de RES-regio GMR Arnhem-Nijmegen. In dit milieuonderzoek is onderzocht welke gebieden niet geschikt, mogelijk geschikt en geschikt zijn voor wind- en zonne-energie. Tijdens de bewonersavonden en in gesprekken met de ambtelijke organisatie zijn verschillende criteria naar voren gekomen die kunnen worden gebruikt om het in 2023 uitgevoerde regionale plan-MER aan te vullen met Wijchense milieu-informatie.

Daarnaast heeft de Commissie mer advies op het regionale plan-MER uitgebracht en aangegeven dat de effecten van wind en zon op het landschap en natuur in de regio nog onvoldoende gedetailleerd zijn onderzocht (Commissie mer, 2023. Kenmerk: 3679). De ingebrachte informatie uit de raadpleging is gebruikt om de regionale milieukaart aan te vullen met Wijchense informatie. De beoordeling van gebieden op deze kaart is samengevat in de begrippen 'Geschikt', 'Mogelijk geschikt', en 'Niet geschikt'. De betekenis van deze begrippen is in tabel 4.1 uitgelegd.

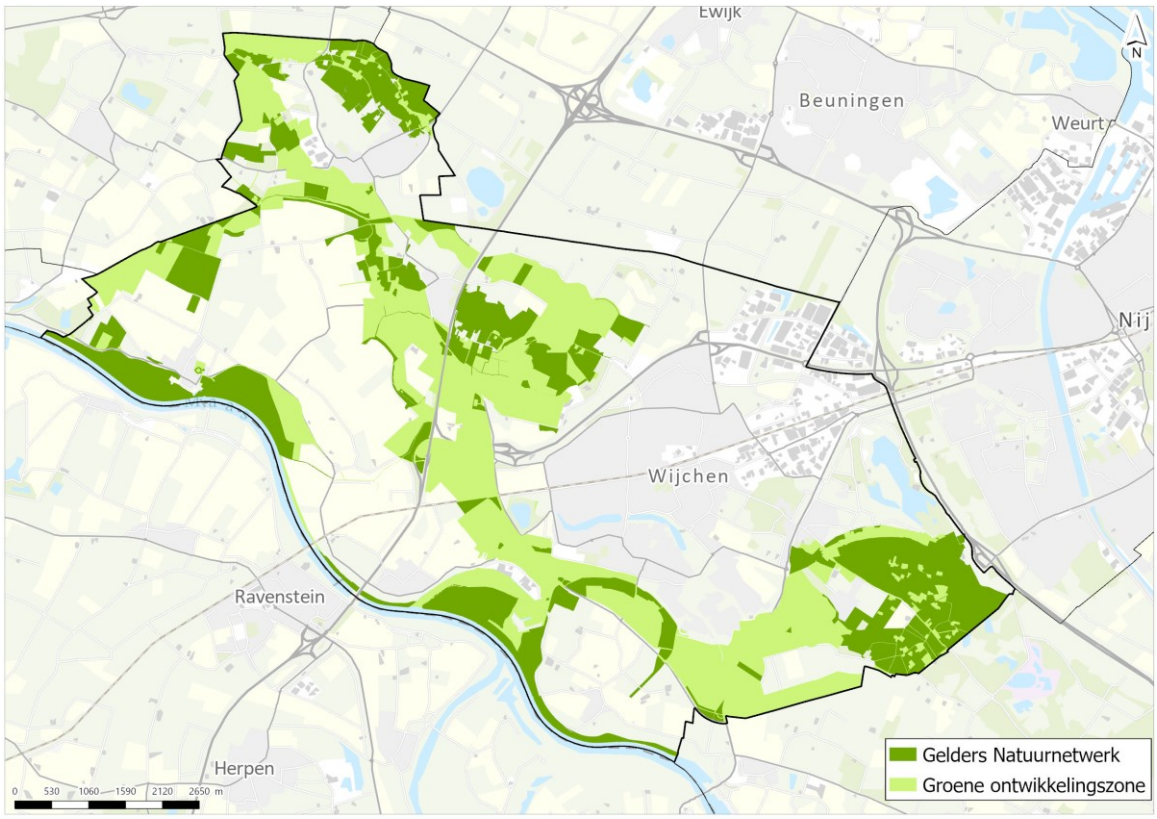
Tabel 4.1 Tabel met uitleg van de termen 'Geschikt', 'Mogelijk geschikt' en 'Niet geschikt'

Term	Uitleg
Geschikt	Een windpark of zonneveld in dit gebied is vanuit milieu kansrijk om verder te verkennen. Er worden vanuit milieu beperkt negatieve effecten verwacht.
Mogelijk geschikt	Een windpark of zonneveld in dit gebied zal naar verwachting negatieve milieueffecten veroorzaken. Nader onderzoek moet laten zien of maatregelen genomen kunnen worden om effecten te verminderen en dit gebied geschikt te maken.
Niet geschikt	Een windpark of zonneveld in dit gebied zal naar verwachting sterk negatieve milieueffecten veroorzaken. Maatregelen om effecten te verminderen zijn maar beperkt inzetbaar, deze gebieden zijn weinig kansrijk.

Uitsluiting van Gelders Natuurnetwerk

In het regionale plan-MER zijn niet alle gebieden van het Gelders Natuurnetwerk uitgesloten voor de opwek van duurzame energie. Voor een deel van het Gelders Natuurnetwerk heeft de provincie in haar omgevingsbeleid namelijk opgenomen dat hier geen windmolens kunnen komen, behalve onder strikte voorwaarden (mogelijk geschikt). Voor sommige gebieden in het netwerk laat de provincie ruimte, omdat de natuurkwaliteit in die gebieden niet zo goed is en omdat ze in provinciale voorkeursgebieden voor duurzame energie liggen, zoals bijvoorbeeld langs snelwegen (geschikt). In de raadpleging is door bewoners en ambtenaren genoemd dat duurzame energie in Gelders Natuurnetwerk in Wijchen niet wenselijk is (zie paragraaf 2.3 en 3.1). Dit komt omdat er weinig natuurnetwerk is, en de kwaliteit verslechtert. Daarom is het belangrijk om het Gelders Natuurnetwerk te beschermen en wordt wind- en zonne-energie in het hier uitgesloten (niet geschikt, zie afbeelding 4.1). De groene ontwikkelingszone wordt niet bij voorbaat uitgesloten.

Afbeelding 4.1 Overzichtskaart met Gelders Natuurnetwerk. Daarnaast is ook de Groene ontwikkelingszone opgenomen, dit gebied komt overeen met de Wijchense plannen voor de Ecologische Hoofdstructuur of het Groenblauwe netwerk

Omgang met laagvlieggebied

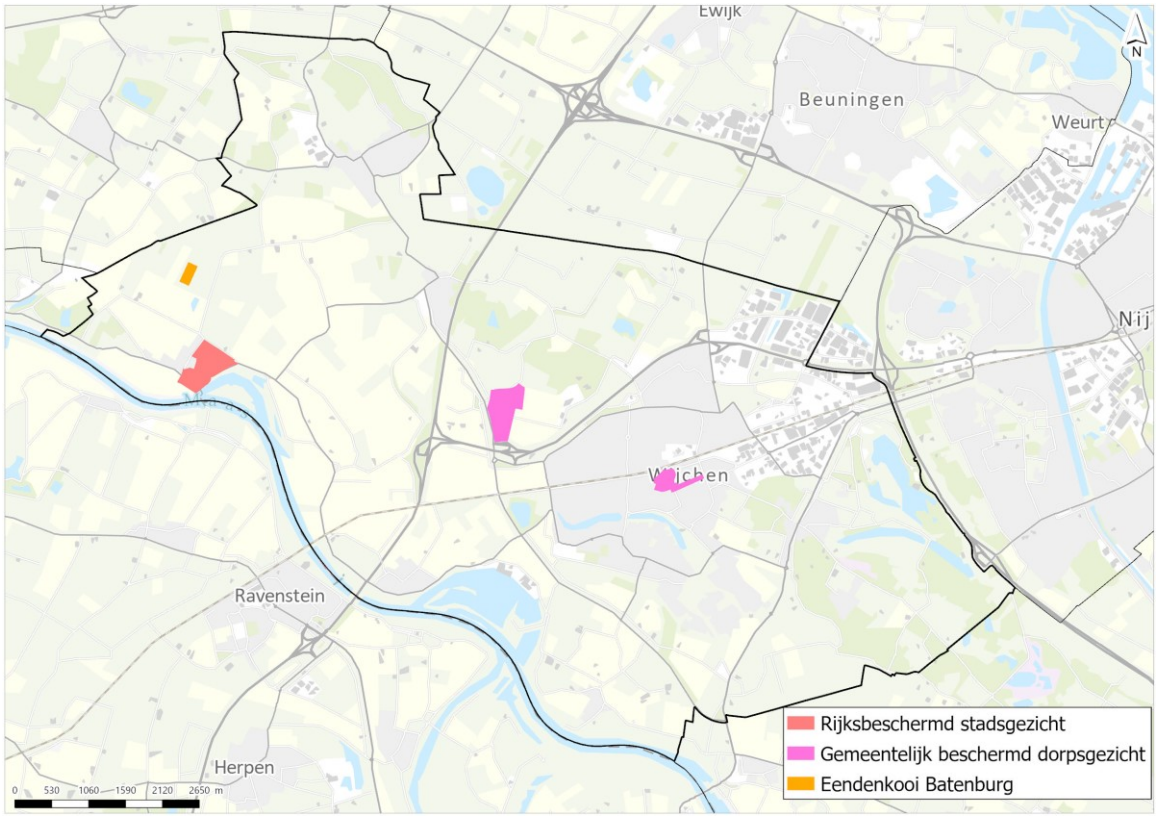
In paragraaf 2.4 is beschreven dat de activiteiten van Defensie in laagvlieggebied Maas en Waal naar verwachting intensiveren. De beoordeling van het effect van windenergie op het laagvlieggebied Maas en Waal wordt daarom aangepast naar mogelijk geschikt (zie afbeelding 2.1). Voor zonne-energie wordt geen effect verwacht, dit gebied wordt niet uitgesloten.

Omgang met cultuurhistorie

Tijdens de bewonersavonden is aangegeven dat de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) een richtafstand van 1,8 km aanhoudt tot beschermde dorps- en stadsgezichten Wijchen, Leur en Batenburg (zie afbeelding 4.2). Het RCE adviseert om binnen dit gebied nader onderzoek uit te voeren naar effecten van windenergie op de cultuurhistorische waarde van een beschermd stads- of dorpsgezicht. Daarnaast is in gemeente Wijchen het Parapluplan Cultuurhistorie van kracht. In dit parapluplan is geïnventariseerd welke cultuurhistorische waarden in de gemeente beschermt moeten worden. Voor ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied waar het parapluplan geldt moet onderzoek plaatsvinden naar de effecten van duurzame energie op cultuurhistorische waarden. Deze twee aspecten zijn voor een regionale afweging niet in beeld gebracht, en worden daarom toegevoegd op de Wijchense kaart. De zone van 1,8 km rondom de dorps- en stadsgezichten krijgt de beoordeling 'geschikt', omdat met landschappelijke inpassing goed rekening gehouden kan worden met zichtlijnen en cultuurhistorische waarden. Bij concrete projecten dient dit onderzocht te worden.

Daarnaast is een zone van 753 m rondom het centrum van Eendenkooi Batenburg aangemerkt als afpalingsrecht. In deze zone mogen geen activiteiten plaatsvinden die de functie van de Eendenkooi Batenburg kunnen belemmeren. Deze zone, die deels buiten het GNN-gebied valt, wordt aangemerkt als 'mogelijk geschikt'. Het deel van de zone binnen het GNN-gebied is uitgesloten.

Afbeelding 4.2 Overzichtskaart cultuurhistorisch elementen

Aanpassing zonneladder

Voor zonne-energie zijn de aangescherpte landelijke regels rondom zonne-energie doorgevoerd in de Wijchense milieukaart. Zonne-energie in landbouw- en natuurgebied komt lager in de voorkeursvolgorde te staan (mogelijk geschikt).

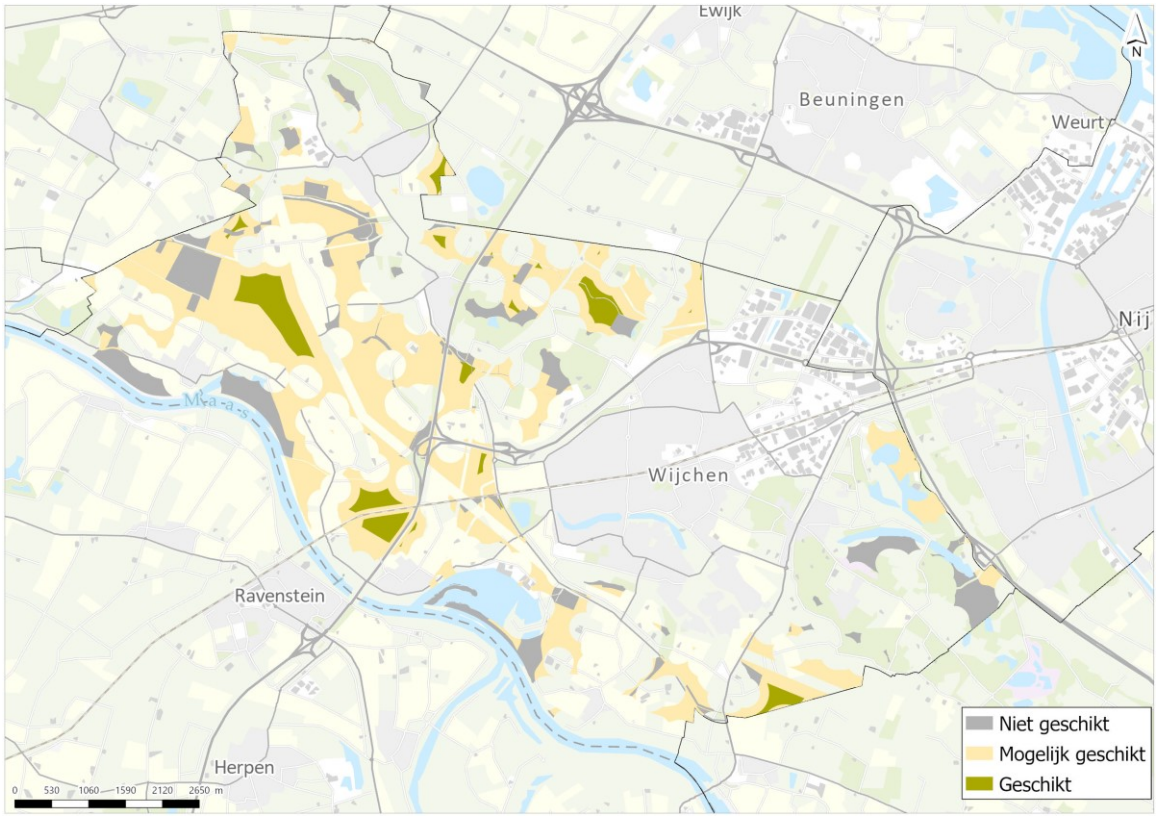
Milieukaarten gemeente Wijchen

In onderstaande afbeeldingen 4.3 en 4.4 zijn de aanpassingen aan de regionale milieukaart doorgevoerd. Dit levert een milieukaart op die rekening houdt met de lokale situatie in Wijchen en de uitkomsten van de raadpleging.

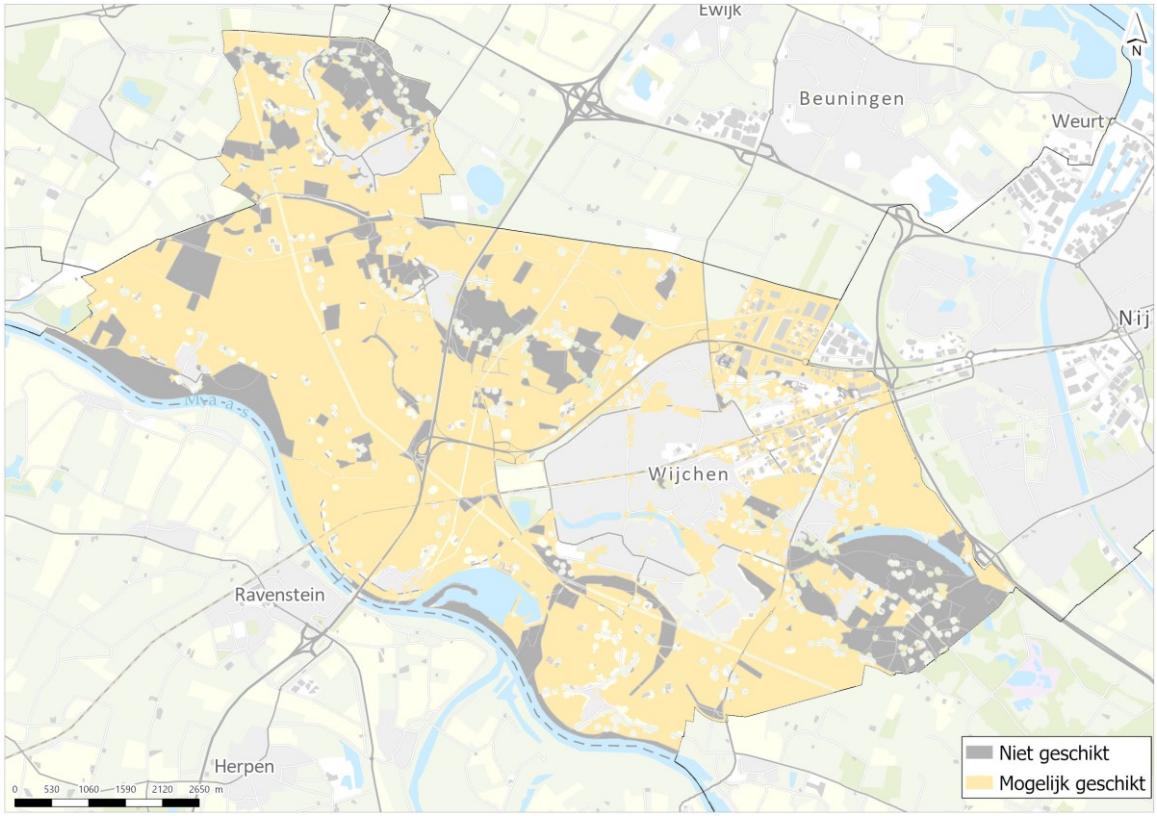
Afbeelding 4.3 geeft weer welke gebieden geschikt en mogelijk geschikt zijn voor windmolens. Het uitgangspunt is een ashoogte van 120 m. Bij grotere windmolens zal de ruimte die geschikt of mogelijk geschikt is waarschijnlijk afnemen, omdat bijvoorbeeld een grotere afstand tot woningen nodig is om te voldoen aan de geluidsnormen. Op afbeelding 4.4 is te zien welke gebieden mogelijk geschikt zijn voor zonnevelden. Sommige gebieden worden niet onderzocht en zijn daarom ook niet beoordeeld. Dit zijn gebieden waar gebouwen en infrastructuur aanwezig zijn. Fysiek is de ruimte al in gebruik, en vanuit wetgeving gelden hier regels voor de veiligheid. In deze gebieden kan hierdoor geen vergunning aangevraagd worden.

Voor zonne-energie zijn geen gebieden als geschikt aangemerkt. De aangescherpte zonneladder en problemen met netcongestie maken dat er meer onderzoek gedaan moet worden voordat de gebieden geschikt genoemd kunnen worden.

Afbeelding 4.3 Wijchense milieukaart voor windenergie (gebaseerd op een windmolen met ashoogte van 120 m en tiphoogte van 180m)

Afbeelding 4.4 Wijchense milieukaart voor zonne-energie

5 BEPALEN CRITERIASETS EN MCA

Bij het opstellen van een visie voor zon en wind komen veel belangen kijken. Het is op de meeste plekken niet mogelijk om geen effecten te veroorzaken. Daarom is een afweging nodig. Een MCA is een manier om objectief gebieden te onderzoeken en te wegen aan de hand van criteria. De uitkomst is een gewogen beoordeling van verschillende zoekgebieden voor windenergie en zonne-energie. Vanuit de raad is meegegeven dat in de visie aandacht besteed moet worden aan een zevental onderwerpen (zie bijlage I). Deze onderwerpen komen zoveel mogelijk terug in de criteriasets.

Sommige criteria, onderwerpen of voorwaarden die benoemd werden door bewoners, de gemeente, stakeholders of de raad komen niet terug in de MCA. Dat komt omdat deze voorwaarden geen ruimtelijke component hebben. Deze voorwaarden worden later toegevoegd in de visie. In hoofdstuk 6 wordt hier nader op ingegaan.

De criteriasets zijn van toepassing op zonne-energie en windenergie. Vanuit de raadpleging is geen duidelijk onderscheid naar voren gekomen in criteria voor windenergie ten opzichte van criteria voor zonne-energie. Wel worden soms andere afstanden aangehouden, doordat de beleving van het landschap door windenergie over een grotere afstand kan worden beïnvloed dan voor zonne-energie.

Tabel 5.1 Woordenlijst

Woord	Uitleg
multicriteria-analyse (MCA)	een methode die helpt om beslissingen te nemen. Verschillende criteria krijgen een weging en aan de hand hiervan worden alternatieven, in dit geval gebieden, gerangschikt
criterium	regel waar een gebied op beoordeeld wordt
criteriaset	verzameling van criteria. Gezamenlijk vormen de criteria de input voor de MCA
weging	het belang dat een criterium meekrijgt

5.1 Werkwijze MCA

In afbeelding 5.1 is de werkwijze voor de MCA schematisch weergegeven. In de MCA worden gebieden onderzocht waar duurzame energie opgewekt kan worden. Dit startpunt zijn gebieden die op de Wijchense milieukaart een beoordeling 'mogelijk geschikt' en 'geschikt' hebben gekregen. Gebieden die een groene kleur hebben gekregen zijn kansrijker.

In stap 1 wordt de Wijchense milieukaart verdeelt in zoekgebieden die zich concentreren in en om de groene vlekken. Dit zijn de kansrijke gebieden waar de MCA zich op richt. Ook gele gebieden (mogelijk geschikt) rondom deze vlekken worden onderzocht. Door meer ruimte te bieden in een zoekgebied kan later een betere afweging gemaakt worden voor precieze locaties van duurzame energie. In het plaatje bij stap 1 (zie afbeelding 5.1) is deze stap indicatief weergegeven. De grijze gebieden (niet geschikt) en gebieden die niet op de kaart zijn ingekleurd worden niet onderzocht.

In stap 2 van de MCA wordt berekend per gebied wat het effect is van de criteria die de raad vaststelt. Dit effect wordt vertaald in een score, deze scores worden met de weging bij elkaar opgeteld (stap 3). Hiermee ontstaat een voorkeursvolgorde van gebieden (stap 4). De gebieden die hoog scoren, passen het beste bij de visie van de gemeente.

Afbeelding 5.1 Schematisch, indicatief overzicht van de MCA-stappen

5.2 Twee criteriasets met verschillende ruimtelijke uitkomsten

Tijdens de raadpleging is naar voren gekomen dat het allerbelangrijkste thema voor bewoners is dat de leefbaarheid gewaarborgd wordt. Om dit thema een plek te geven binnen de criteriasets worden twee opties aangedragen:

- afstand houden tot woningen of woonkernen;
- het combineren van duurzame energie met industrie en snelweg; plekken waar al overlast is.

Deze twee opties vormen de basis van de criteriasets die in paragrafen 5.2.1 en 5.2.2 worden toegelicht. Bewoners vinden leefomgeving het belangrijkste thema, en zien dat graag ingevuld met een criterium waarin afstand tot woningen of woonkernen onderzocht wordt. Bedrijven geven aan dat ze graag windenergie opwekken op hun terreinen, maar dat dit toch ook in de buurt van woonkernen is. Bewoners geven daarnaast ook aan dat energie opgewekt moet worden in gebieden waar energie verbruikt wordt. Deze twee opties liggen aan de basis van de twee criteriasets en geven een grove tweedeling in typen gebieden weer die in aanmerking kunnen komen voor duurzame energie: gebieden in het buitengebied waarbij effecten verwacht kunnen worden op het landschap, en gebieden bij industrie en snelwegen waarbij effecten verwacht kunnen worden op grotere groepen omwonenden. De criteriasets in paragrafen 5.2.1 en 5.2.2 sturen met hun weging op een prioritering van deze gebieden.

5.2.1 Criteriaset 1: opwek bij gebruik en infrastructuur

Criteriaset 1 geeft invulling aan leefbaarheid door opwek te combineren met gebieden waar al veel verstoring is. In de buurt van industrieterreinen en snelwegen is al veel geluidbelasting, waardoor het omgevingslawaai beperkt toeneemt. Daarnaast wordt het landschap al onderbroken door grootschalige verstoringen, waardoor extra verstoring de beleving minder aantast. Opwek in de buurt van gebruikers geeft ook invulling aan goede ruimtelijke ordening. Industrie en infrastructuur maakt veel gebruik van energie, waardoor de functie bij het gebied past.

Met deze keuze kunnen gebieden met natuurwaarden, gebieden waar het landschap beleefbaar is, en gebieden waar stilte verstoord kan worden door windmolens ontzien worden.

In criteriaset 1 krijgen gebieden die dicht bij (grootschalig) energiegebruik en infrastructuur liggen de hoogste weging (3). Ook een efficiënt energiesysteem, waarbij wind en zon samen opgewekt worden, krijgt deze weging. Gebieden waar bekende waarden aanwezig zijn in het buitengebied krijgen een weging 2. Dit zijn huidige natuurgebieden, gebieden met veel biodiversiteit en landschappen. Overige genoemde criteria vanuit de raadpleging krijgen een weging 1.

Uitleg tabel
In tabellen 5.2 en 5.3 worden de twee criteriasets toegelicht. In kolom ‘weging’ wordt aangegeven hoeveel prioriteit het criterium krijgt. Dit is in 3 klassen verdeelt: een weging 1, weging 2 en weging 3. Binnen een klasse tellen alle criteria vergelijkbaar mee. Kolom ‘thema’ laat zien onder welk onderwerp het criterium valt. Hierin komen de onderwerpen terug die door de raad in amendement 1 zijn vastgesteld. In kolom ‘criterium’ is het criterium beschreven. Hierin wordt een object of gebied benoemd, eventueel een toetsingsafstand en een manier van kwantificeren. In kolom ‘argument’ wordt toegelicht waar dit criterium vandaan komt en waarom het belangrijk is om te onderzoeken. Hierin wordt ook verwezen naar de raadpleging of het beleid van gemeente Wijchen.

Tabel 5.2 Criteriaset 1: opwek bij gebruik en infrastructuur

Weging	Thema	Criterium	Argument
3	Leefomgeving, goede ruimtelijke ordening	Percentage zoekgebied binnen 400 m van industrie, spoor of snelweg	Bewoners geven aan dat er een koppeling moet zijn van windmolens en zonnevelden met al sterk verstoorde gebieden zoals industrie of snelweg. Dit past ook in het Landschapsontwikkelplan waarin eerder al zoekgebieden rondom snelwegen zijn aangewezen. Een beleefbare koppeling kan alleen op het moment dat de windmolens of zonnevelden direct aansluiten aan industrie of infrastructuur. Dit is vertaald naar een vuistregel van 400 m.

Weging	Thema	Criterium	Argument
3	Participatie	Aantal grootverbruikers binnen 2 km	Bewoners geven aan dat de lusten en lasten van duurzame opwek bij grootverbruikers moeten vallen. Dit zijn bijvoorbeeld bedrijven die interesse kunnen hebben in lokale afname van stroom. Ondernemers geven aan interesse te hebben in lokale afname. Dit kan alleen als een grootverbruiker zich in de nabije omgeving van een windpark of zonneveld bevindt. Dit is vertaald naar een vuistregel van 2 km.
3	Goede ruimtelijke ordening	Percentage zoekgebied dat voor zowel wind als zon geschikt is	Bewoners geven aan dat ze graag op één plek zowel zonne- als windenergie opgewekt willen zien. Op deze manier is de totale hinder lager. Daarnaast biedt het mogelijkheden voor cable pooling en efficiënter ruimtegebruik. Dit is ook benoemd in de raadpleging.
3	Belastbaarheid van het gebied	Aantal grote ruimtelijke ontwikkelingen binnen 2 km van het zoekgebied	Vanuit de gemeente en bewoners bestaat de wens om te voorkomen dat er veel grote ontwikkelingen in korte tijd in één gebied plaatsvinden. Om dit te toetsen wordt een vuistregel van 2 km gehanteerd.
2	Leefomgeving	Aantal woningen binnen 45 dB geluidscontour (voor wind) of aantal woningen binnen 500 m (voor zon) per hectare zoekgebied	In dit criteriaset wordt prioriteit gegeven aan gebieden die al sterk verstoord zijn. Dit betekent niet dat er geen rekening gehouden kan worden met woningen. Dit kan bijvoorbeeld door het kiezen van gebieden waar toch zo min mogelijk woningen aanwezig zijn binnen korte afstand. Voor bewoners is een maximaal geluidsniveau van 45 dB een belangrijke wens voor windenergie. Voor zonnevelden wordt een vuistregel van 500 m aangehouden.
2	Natuur	Percentage van het zoekgebied dat binnen 400 m van natuurgebied ligt	Bewoners zien graag dat de natuur zo min mogelijk verstoord wordt. Verstoring van natuur kan over grotere afstanden plaatsvinden. Hiervoor wordt een richtafstand van 400 m aangehouden.
2	Natuur	Percentage zoekgebied dat overlapt met een hoog of middelhoge score op de natuurpuntenkaart	Volgens bewoners en het Beleidsplan natuur en biodiversiteit moet er worden gelet op het effect van energieopwekking op biodiversiteit. Voor het beleidsplan is een natuurpuntenkaart voor de gemeente Wijchen ontwikkeld, waarin de mate van biodiversiteit in de gemeente getoond wordt. In gebieden met een hoge biodiversiteit is het effect van energieopwekking op soorten waarschijnlijk groter.
2	Landschap	Percentage zoekgebied dat is aangewezen als cultuurhistorisch waardevol gebied met een hoge waardering.	De gemeente heeft een culturele waarderingskaart ontwikkeld die gebruikt wordt voor het toetsen van de impact van ontwikkelingen op cultuurhistorie. In een gebied met een hoge cultuurhistorische waardering is het effect van windmolens of zonnevelden op cultuurhistorische waarden waarschijnlijk groter.
2	Landschap	Percentage zoekgebied binnen open landschap, bij stedelijk of industrieel gebied of gebied langs infrastructuur	In het Landschapsontwikkelingsplan van Wijchen wordt beschreven dat alleen in het grootschalige open landschap de schaal van het landschap passend is voor windturbines. Daarnaast is in een gebied met een hoog stedelijk of industrieel karakter of langs snelwegen de beleving van het landschap dermate aangetast dat hier minder grote effecten verwacht worden. Voor zonnevelden wordt hierbij aangesloten om een koppeling van zonne- en windenergie mogelijk te maken.
1	Natuur	Percentage zoekgebied dat is aangewezen als Groene ontwikkelingszone	De Groene ontwikkelingszone, ecologische hoofdstructuur of het groenblauwe netwerk verbindt gebieden van het natuurnetwerk. Bewoners geven aan dat ze graag zien dat er geïnvesteerd wordt in ecologische verbindingen.
1	Leefbaarheid	Aantal meters fiets- of wandelroutes van waar het windpark of zonneveld dominant zichtbaar is,	Bewoners geven aan dat de natuur en het buitengebied een belangrijke recreatieve functie hebben, en dat ze zorgen hebben dat dit kan worden verstoord.

Weging	Thema	Criterium	Argument
		samen met het percentage zoekgebied dat een recreatieve waarde heeft	
1	Landschap	Aantal beschermde dorps- of stadsgezichten binnen 1,8 km	Bewoners maken zich zorgen over het zicht op beschermde dorps- of stadsgezichten. De 1,8 km is een RCE-norm die ook door bewoners en ambtenaren genoemd werd.

5.2.2 Criteriaset 2: opwek landelijk op afstand

Criteriaset 2 geeft invulling aan leefbaarheid door zo veel mogelijk afstand te houden tot woonkernen en huizen. Door bewoners is in de raadpleging veelvuldig aangegeven dat de wens bestaat om 1 km afstand aan te houden tot woonkernen en woningen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de zorgen die in de samenleving leven rondom geluid en slagschaduw, en de verandering van de directe omgeving van inwoners.

Dit betekent wel dat opwek van duurzame energie plaats vindt in het buitengebied. Hier bevinden zich natuurwaarden, is het landschap behouden gebleven, en wordt gerecreëerd. Door veel rekening te houden met de leefomgeving, kan minder rekening gehouden worden met overige waarden.

In dit criteriaset is gekozen om gebieden te ontzien waar vanuit duurzame opwek zichtbaar of beleefbaar zal zijn. Dit geldt voor woonkernen en woningen (weging 3), en gebieden waar gerecreëerd wordt (weging 2). Ook waarden die in de directe omgeving van woonkernen liggen kunnen beschermd worden (beschermde dorps- en stadsgezichten, weging 2).

Waar mogelijk kan in de overgebleven gebieden nog gekozen worden voor een gebied met de minste impact op het landschap en de natuur, of de beste koppelkansen voor lokale afname. Deze criteria worden met weging 1 meegenomen.

Tabel 5.3 Criteriaset 2: opwek landelijk op afstand

Weging	Thema	Criterium	Argument
3	Leefomgeving	Aantal woonkernen binnen 1 km per hectare zoekgebied	Bewoners geven aan dat ze het liefst zo veel mogelijk rekening houden met de leefomgeving. Ze stellen voor om een afstand aan te houden tot woonkernen om de leefbaarheid goed te houden.
3	Leefomgeving	Aantal woningen, zorginstellingen en onderwijsinstellingen binnen 1 km per hectare zoekgebied	Bewoners geven aan dat er afstand aangehouden moet worden tot woningen, zorginstellingen en onderwijsinstellingen. Een ander veelgenoemd criterium is een geluidsnorm van 45 dB. In de afstand van 1 km wordt ook al rekening gehouden met deze afstand, daarom is dit niet als apart criterium opgenomen.
3	Belastbaarheid van het gebied	Aantal grote ruimtelijke ontwikkelingen binnen 2 km van het zoekgebied	Vanuit gemeente en omwonenden bestaat de wens om te voorkomen dat er veel grote ontwikkelingen in korte tijd in één gebied plaatsvinden. Om dit te toetsen wordt een vuistregel van 2 km gehanteerd.
2	Goede ruimtelijke ordening	Percentage van het zoekgebied dat voor zowel wind als zon geschikt is	Bewoners geven aan dat ze graag op één plek zowel zonne- als windenergie opgewekt willen zien. Op deze manier is de totale hinder lager. Daarnaast biedt het mogelijkheden voor cable pooling en efficiënter ruimtegebruik. Dit is ook benoemd in de raadpleging.

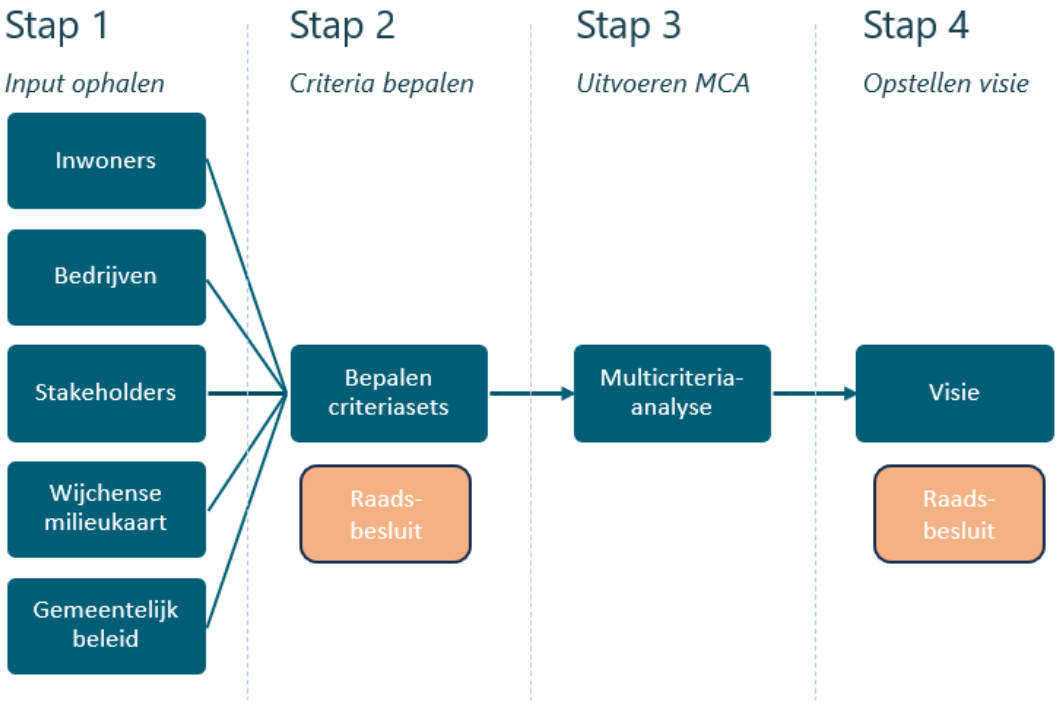
Weging	Thema	Criterium	Argument
2	Leefbaarheid	Aantal meters fiets- of wandelroutes van waar het windpark of zonneveld dominant zichtbaar is, samen met het percentage zoekgebied dat een recreatieve waarde heeft	Bewoners geven aan dat de natuur en het buitengebied een belangrijke recreatieve functie hebben, en dat ze zorgen hebben dat dit kan worden verstoord.
2	Landschap	Aantal beschermde dorps- of stadsgezichten binnen 1,8 km	Bewoners maken zich zorgen over het zicht op beschermde dorps- of stadsgezichten. De 1,8 km is een RCE-norm die ook door bewoners en ambtenaren genoemd werd.
1	Natuur	Percentage van het zoekgebied dat binnen 400 m van natuurgebied ligt	Bewoners zien graag dat de natuur zo min mogelijk verstoord wordt. Verstoring van natuur kan over grotere afstanden plaatsvinden. Hiervoor wordt een richtafstand van 400 m aangehouden.
1	Natuur	Percentage van het zoekgebied dat overlapt met een hoog of middelhoge score op de natuurpuntenkaart	Volgens bewoners en het Wijchense beleidsplan natuur en biodiversiteit moet er worden gelet op het effect van energieopwekking op soorten. Voor het beleidsplan is een natuurpuntenkaart voor de gemeente Wijchen ontwikkeld, waarin de mate van biodiversiteit in de gemeente getoond wordt. In gebieden met een hoge biodiversiteit is het effect van energieopwekking op soorten waarschijnlijk ook groter.
1	Landschap	Percentage zoekgebied binnen open landschap, bij stedelijk of industrieel gebied of gebied langs infrastructuur	In het Landschapsontwikkelingsplan van Wijchen wordt beschreven dat alleen in het grootschalige open landschap de schaal van het landschap passend is voor windturbines. Daarnaast is in een gebied met een hoog stedelijk of industrieel karakter of langs snelwegen de beleving van het landschap dermate aangetast dat hier minder grote effecten verwacht worden. Voor zonnevelden wordt hierbij aangesloten om een koppeling van zonne- en windenergie mogelijk te maken.
1	Natuur	Percentage zoekgebied dat is aangewezen als Groene ontwikkelingszone	De Groene ontwikkelingszone, ecologische hoofdstructuur of het groenblauwe netwerk verbindt gebieden van het natuurnetwerk. Bewoners geven aan dat ze graag zien dat er geïnvesteerd wordt in ecologische verbindingen.
1	Landschap	Percentage zoekgebied dat is aangewezen als cultuurhistorisch waardevol gebied	De gemeente heeft een culturele waarderingskaart ontwikkeld die gebruikt wordt voor het toetsen van de impact van ontwikkelingen op cultuurhistorie. In een gebied met een hoge cultuurhistorische waardering is het effect van ontwikkelingen op cultuurhistorische waarden waarschijnlijk groter.
1	Participatie	Aantal grootverbruikers binnen 2 km	Bewoners geven aan dat de lusten en lasten van duurzame opwek bij grootverbruikers moeten vallen. Dit zijn bijvoorbeeld bedrijven die interesse kunnen hebben in lokale afname van stroom. Ondernemers geven aan interesse te hebben in lokale afname. Dit kan alleen als een grootverbruiker zich in de nabije omgeving van een windpark of zonneveld bevindt. Dit is vertaald naar een vuistregel van 2 km.

6 VERDERE PROCES

In afbeelding 6.1 is nogmaals een visueel overzicht van het proces opgenomen. U besluit in deze raadsvergadering over een criteriaset en haar weging (stap 2). Met de door u gekozen criteriaset worden door middel van een multicriteria-analyse (MCA) gebieden objectief vergeleken. Dit gebeurt in stap 3. Deze

vergelijking vormt input voor de visie voor wind- en zonne-energie in de gemeente Wijchen. Over deze visie besluit u in de zomer (stap 4).

Afbeelding 6.1 Overzicht van de processtappen

Inhoud van de visie

Volgens planning ligt in de raadsvergadering van 2 juli de Visie op wind- en zonne-energie ter besluitvorming voor. Deze visie bevat in ieder geval de volgende onderdelen:

MCA

Nadat uw raad een criteriaset heeft gekozen wordt hiermee in de Visie op wind- en zonne-energie een MCA uitgevoerd. Deze MCA levert een geografische afbakening van één of meerdere voorkeursgebieden voor wind- en zonne-energie op.

Voorwaarden voor wind- en zonne-energie in Wijchen

De criteriasets waar u vandaag over besluit, worden gebruikt om gebieden af te wegen. In de raadpleging zijn ook criteria genoemd die algemeen geldend zijn. De visie omschrijft welke voorwaarden de gemeente stelt (of eventueel nader gaat onderzoeken en uitwerken) bij ontwikkelingen op het gebied van grootschalige opwek. Denk aan voorwaarden ten aanzien van:

- procesparticipatie;
- financiële participatie;
- lokaal eigendom;
- maatregelen voor minder impact (zoals stilstand tijdens slagschaduw);
- landschappelijke inpassing;
- de regierol van de gemeente.

Na de visie worden deze voorwaarden uitgewerkt in een kader.

Opgave

In de visie komt een goede afbakening van de opgave in op te wekken wind- en zonne-energie (zon op land en zon op dak). Dit wordt uitgedrukt in benodigde MW per periode, met een doorkijk naar 2050. De Lokale

Energiestrategie (LES) dient hiervoor als basis. Gekeken wordt onder andere naar het aantal windparken, de omvang en de tijdsplanning. Ook wordt aanvullend ingegaan op de mogelijkheden voor kleine windmolens en zonnepanelen op geluidsschermen.

Regierol gemeente Wijchen

Het is voor de gemeente belangrijk om de regie te pakken ten aanzien van de ontwikkeling van grootschalige opwek om voorwaarden, zoals bijvoorbeeld lokaal eigendom of participatie, aan ontwikkelingen te kunnen stellen.

Het verdient aanbeveling om in navolging van de visie onderzoek te verrichten en een kader (een 'Green Deal') op te stellen waarin de voorwaarden voor ontwikkelingen worden uitgewerkt. Op deze manier borgt de gemeente Wijchen dat de regie blijft behouden.

BIJLAGE: VERSLAG RAADPLEGING

Uitgangspunt van de raadpleging is het amendement van de gemeente. Hierin vraagt de raad om ten minste 7 thema's mee te nemen in het onderzoek: belastbaarheid van het gebied, natuur, participatiemogelijkheden, leefomgeving, landschappelijke inpassing, toekomstvastheid en een goede ruimtelijke ordening. Deze thema's gaan voor een deel over vergelijkbare criteria, en zijn samengevat in 5 onderwerpen die als basis dienen voor het onderzoek.

Introductie onderzochte onderwerpen

Voor de raadpleging zijn de onderwerpen die door de raad in het amendement zijn vastgesteld geïnterpreteerd. In onderstaande paragrafen is opgeschreven hoe de onderwerpen zijn geïnterpreteerd en terugkomen in de raadpleging.

Goede ruimtelijke ordening

Goede ruimtelijke ordening gaat om een gedegen onderbouwing van de wijziging van een planologische functie. Onder de Omgevingswet wordt dit principe 'een evenwichtige toedeling van functies aan locaties' genoemd. De nieuwe functie van een gebied moet bij de overige functies passen die al in een gebied aanwezig zijn. Er zijn geen concrete criteria waaraan de goede ruimtelijke ordening getoetst kan worden. In literatuur komen onderstaande onderzoeken terug als onderbouwing van een goede ruimtelijke ordening:

- functionele inpasbaarheid; is het (milieu-)technisch wenselijk en haalbaar;
- doel van de ruimte; past de nieuwe functie bij de planologische functies van de omgeving, nu en in de toekomst (**toekomstvastheid**);
- ruimtelijk rendement; gaat de nieuwe ontwikkeling efficiënt om met de ruimte die beschikbaar is.

Leefomgeving

Duurzame energie heeft invloed op de **leefomgeving**. Door geluid, slagschaduw en lichtschittering kunnen omwonenden hinder ervaren van windparken en zonnevelden. In gebieden waar al veel hinder is, kan hinder de leefbaarheid verder onder druk zetten (**belastbaarheid van het gebied**). In gebieden waar weinig hinder is, kan de impact als erg groot ervaren worden.

Natuur

Natuur kan hinder ervaren van duurzame energie. Windturbines kunnen vogels verstoren doordat ze geluid en slagschaduw produceren en de openheid van het landschap visueel verstoren. Daarnaast veroorzaken windturbines slachtoffers onder vogels en vleermuizen door aanvaring en onder vleermuizen door drukverschillen (barotrauma). Het bouwen van windturbines of zonnevelden in natuurgebieden zorgt verder ook voor oppervlakteverlies. Deze effecten kunnen gecompenseerd worden door natuurontwikkeling waardoor de natuur elders een impuls krijgt en biodiversiteit behouden blijft. Duurzame energie kan ook een drager zijn van natuurontwikkeling. Zonnevelden kunnen ruimte bieden voor nieuwe natuur in intensief beheert agrarisch gebied. Dit verhoogt de biodiversiteit. Windenergie beperkt overig gebruik van een gebied. Ook dit kan de natuurkwaliteit van een gebied vergroten.

Landschap

Landschappelijke inpassing verkleint de impact die een windpark of zonneveld heeft op de omgeving. Voor windparken en zonnevelden kan met een opstelling aangesloten worden bij een landschappelijke structuur als een snelweg of verkavelingspatroon. Landschappelijke inpassing gaat uit van een situatie waarin het

huidige landschap behouden en versterkt moet worden. Naast inpassing kan gekeken worden naar aanpassing of transformatie. Aanpassing gaat over een ontwikkeling die aansluit bij de huidige identiteit van een landschap, maar op structuurniveau wijzigingen of aanvullingen voorziet. De ontwikkeling heeft duidelijk invloed. Bij transformatie ontstaat er een compleet nieuwe toekomst voor een gebied, op basis van nieuwe kwaliteiten, structuren en kenmerken. Dit kan wenselijk zijn bij een gebied dat haar huidige functie zal verliezen, en waar een nieuwe functie voor gezocht moet worden.

Participatie en meerwaarde

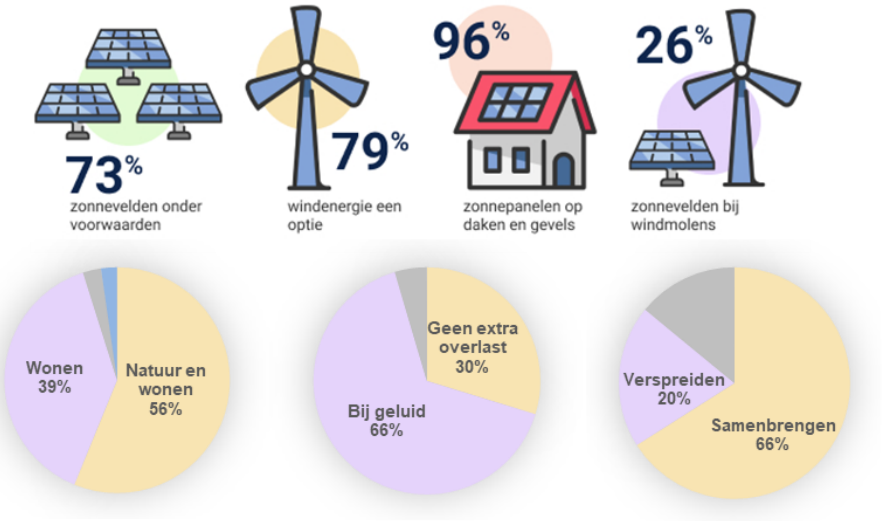
Participatie is een breed begrip met verschillende invullingsmogelijkheden. In het onderzoek richten we ons op:

- participatie bij het uitwerken van het initiatief, hierbij houden we de Wijchense Participatieladder als uitgangspunt aan;
- maatschappelijke meerwaarde, hoe de lasten en lusten van duurzame energie aan elkaar verbonden worden. Een van de mogelijkheden hiervan is **financiële participatie van direct aanwonenden**.

Uitkomsten vragenlijst

In de vragenlijst zijn vragen gesteld die ons inzicht geven in wat Wijchenaren belangrijk vinden, en hoe Wijchenaren zouden kiezen tussen twee uitersten. Deze informatie wordt gebruikt om de raad te adviseren over de weging van criteria. De open vragen geven extra informatie over te onderzoeken criteria. De conclusies uit de vragenlijst zijn in onderstaande paragrafen beschreven. De vragenlijst is ook ingevuld door bewoners uit buurgemeenten. In totaal hebben we 306 ingevulde vragenlijsten ontvangen. De meeste indieners zijn afkomstig uit Batenburg (39), Hernen (47) en Wijchen (96). In afbeelding I.1 is een visuele samenvatting van de resultaten die in onderstaande paragrafen worden beschreven opgenomen.

Afbeelding I.1 Visuele samenvatting van de resultaten van de vragenlijst

Houding ten opzichte van duurzame energie

20 % van de indieners is tegen windenergie. 79 % vindt windenergie een optie. Van de mensen die windenergie een optie vinden, vindt twee derde het belangrijk dat er strenge voorwaarden gesteld worden, en alleen als mensen die in de buurt wonen geen bezwaar hebben. Deze percentages verschillen sterk per woonkern. Van de indieners vanuit Wijchen is 8 % tegen windenergie. Van de indieners uit Hernen 26 % en van de indieners uit Batenburg 40 %. 27 % van de indieners is tegen zonnevelden. 73 % van de indieners vindt zonnevelden onder voorwaarden een optie.

Vragen over zonne-energie

Indieners hebben 572 hokjes aangekruist aan mogelijkheden voor de plaatsing van zonnepanelen. 96 % van de indieners vindt dat zonnepanelen op daken en gevels horen. 49 % van de indieners vindt dat zonnepanelen op grote velden geplaatst mogen worden als de grond ook voor iets anders gebruikt kan worden. 26 % vindt dat zonnepanelen op plekken mogen komen waar ook windmolens komen. 15 % vindt dat zonnepanelen op grote landbouwvelden mogen komen.

Vragen over windenergie

Het grootste aandeel indieners (66 %) kiest ervoor om windmolens samen te brengen op één plek, zodat de overlast ook op één plaats blijft. 20 % kiest voor het verspreiden van windmolens, zodat iedereen evenveel last heeft van de windmolens. Als windmolens geplaatst worden, wil 56 % van de indieners dat er even goed afstand gehouden moet worden van woningen als van natuurgebieden. 39 % geeft prioriteit aan afstand tot woningen. De gemeente kan rekening houden met de huidige leefbaarheid door windmolens te plaatsen op plekken waar al veel geluid is, zoals bij wegen of bij industrie (66 %). 30 % van de indieners wil ervoor zorgen dat mensen die al veel overlast hebben geen extra overlast krijgen door windmolens. In Hernen en Niftrik wordt dit andersom gezien. Van de indieners uit deze plaats kiest ongeveer 70 % ervoor om ervoor te zorgen dat mensen die al veel overlast hebben geen extra overlast krijgen door windmolens. De meningen zijn verdeeld over wat er gedaan moet worden met het geld dat verdiend wordt met windmolens: 53 % van de indieners wil dat het geld uitgegeven wordt aan de leefbaarheid waarvan een derde kiest voor het gebied rondom windmolens, 31 % dat het geld verdeeld wordt onder mensen die overlast ervaren en 10 % dat het geld verdeeld wordt onder lokale aandeelhouders. De indieners die willen dat het geld verdeeld wordt onder mensen die overlast ervaren komen vooral uit Hernen, Leur en Niftrik.

Vragen over wind- en zonne-energie

Op de vraag hoe landschap en duurzame energie samengaan geeft 56 % aan dat duurzame energie en snelwegen goed samengaan en 57 % duurzame energie en bedrijven. 6 % geeft aan dat duurzame energie en landschap samen kunnen gaan op een plek waar het landschap toch moet veranderen, bijvoorbeeld in het buitengebied als een boerderij stopt. 44 % geeft aan dat grootschalige duurzame energie en landschap niet samengaan. In de onderbouwing over wat een geschikt gebied zou zijn voor duurzame energie, geeft 39 % aan te kijken naar efficiënt ruimtegebruik en het combineren van gebruiksfuncties. 36 % geeft aan te kijken naar dat de nieuwe functie moet passen bij de huidige functie van een gebied. 23 % geeft aan dat het milieu of de leefomgeving niet sterk achteruit mag gaan. Als laatste is gevraagd welke criteria het belangrijkst zijn voor inwoners. Afstand tot woningen en het tegengaan van overlast komen hier veruit het vaakst naar voren (58 % en 61 %). Als tweede worden criteria afstand tot natuurgebieden (17 %), afspraken over plekken (17 %) en hoe inwoners kunnen meedenken (16 %) benoemd.

Overige opgehaalde informatie vanuit bewoners

Inwoners zijn blij dat de gemeente vooraf bedenkt welke voorwaarden ze wil stellen. Hierdoor houdt de gemeente controle over wat er gaat gebeuren en krijgen ontwikkelaars niet te veel macht. Ze roepen de gemeente op om als eerste rekening te houden met gezondheid, maar ook de andere milieu-onderwerpen zoals natuur en landschap niet te vergeten. Ook wordt gewaarschuwd voor de plannen van Defensie in de regio. Veel indieners wensen de gemeente succes in dit proces. In de visie moet ruimte zijn om de effecten van besparen of andere energiebronnen op te nemen. Dit kan bijvoorbeeld door de doelstellingen elke 5 jaar te evalueren. De gemeente wordt opgeroepen om geen zonnevelden te plannen op plekken waar geen netaansluiting mogelijk is. Plaats zonnevelden of windmolens op plekken waar veel energie gebruikt wordt, bijvoorbeeld bij industrie, en denk daarbij ook aan netcongestie en alternatieve vormen van energieopslag.

Uitkomsten bewonersavonden

In het amendement van de gemeente is besloten dat de gemeente de inwoners vraagt om advies (volgens de Wijchense participatieladder, trede 3). Daarom zijn er in maart een digitale en fysieke bewonersavond gehouden waarbij op de digitale avond ongeveer 60 en op de fysieke avond ongeveer 120 belangstellenden aanwezig zijn geweest. Tijdens de bewonersavonden is verder per onderwerp (zie paragraaf 2.1) nagedacht over criteria.

Tijdens de bewonersavonden heeft de gemeente aangegeven waar de visie uit zal bestaan. Daarnaast heeft de gemeente verteld hoe ze de opgehaalde criteria gebruikt om de visie op te stellen. Vervolgens zijn de aanwezigen gevraagd om te adviseren over criteria die onderzocht kunnen worden. Op de avonden is gesproken over de onderwerpen in 3 categorieën: (1) leefomgeving, (2) ruimtelijke ordening en (3) participatie, proces en overige vragen.

Hieronder is een korte samenvatting gegeven van de gevoerde gesprekken en ingevulde posters tijdens de bewonersavonden. De samenvatting is beperkt tot de informatie die gaat over criteria en onderzoeken. Tijdens de bewonersavonden zijn ook gesprekken gevoerd over andere zorgen van bewoners rondom deze visie en/of duurzame energie. Om hier een volledig beeld van te geven is een samenvatting van de gesprekken en beschrijving van de posters opgenomen in bijlage I.

Leefomgeving

Geluid

Bewoners hebben zorgen over de effecten van geluidshinder op omwonenden. Ze hebben een sterke voorkeur voor een norm met een maximaal geluidsniveau (van 45 dB), in plaats van een norm die uitgaat van een gewogen gemiddelde zoals de Lden. Daarbij is de wens dat dit getoetst wordt door middel van onafhankelijke en herhaaldelijke metingen, en dat hierin ook aandacht wordt besteed aan de frequentie van het geluid. Verder willen de bewoners meer aandacht voor en onderzoek naar hoe verschillende geluidsbronnen elkaar beïnvloeden (cumulatie). Dit betreft niet alleen de geluidseffecten van meerdere windturbines, maar ook de effecten van windturbines samen met andere geluidsbronnen zoals snelwegen.

Gezondheid

Ondanks de huidige onderzoeken van het RIVM zijn er bij bewoners zorgen of geluid niet meer invloed heeft op de gezondheid. De bewoners noemen artikelen van artsen die op eigen initiatief onderzoek hebben gedaan onder hun patiënten en onderzoeken uit Duitsland en Denemarken. De bewoners hebben de voorkeur voor strengere normen (grotere afstand van woonkernen) dan de landelijke normen. Daarnaast hebben ze voorkeur voor de mogelijkheid om windmolens ‘s nachts uit te zetten wanneer er een langere periode achter elkaar een hoge piek van geluid wordt verwacht. Op verschillende momenten in de sessies en op verschillende posters werd benoemd dat bewoners een voorkeur hebben voor een afstandsnorm rondom woningen of woonkernen.

Slagschaduw

Bewoners benoemden de wens om slagschaduw te voorkomen op huizen en tuinen en op plekken waar dieren wonen, bijvoorbeeld in maneges. Daarnaast werd benoemd dat windturbines stilgezet kunnen worden als er slagschaduw optreedt. De wens werd benoemd om bij een concreet initiatief inzichtelijk te maken hoe en wanneer slagschaduw optreedt via een website.

Ruimtelijke ordening

Natuur

Bewoners zijn tegen energieopwekking in natuurgebieden. Daarnaast zijn er volgens de bewoners buffers rondom natuur nodig waar geen windturbines geplaats mogen worden. Er moet extra aandacht worden besteed aan beschermde soorten om verdere achteruitgang te voorkomen. Hierbij wordt gedacht aan neerstrijkgebieden voor vogels, zoals de Eendenkooi bij Bergharen, en een omgangsvorm met vogelvliegroutes, bijvoorbeeld door stilstand van windmolens. Daarnaast benoemen de bewoners ook dat de recreatieve waarden van natuur beschermd moet worden. Bewoners zien kansen in het combineren van zonneparken met nieuwe natuur.

Landschap en cultuurhistorie

Bewoners roepen op om landschapsonderzoek onderdeel te maken van de indiening van plannen voor duurzame energie. Hierin kan onderzocht worden welke landschapsstructuren zich in het gebied bevinden. Daarnaast geven bewoners aan dat er rekening gehouden moet worden met monumenten, de eendenkooi in Batenburg, andere landschappelijke gebieden als het Leurse Bos en Wezelse Plas en struinroutes in het

gebied. Daarnaast wordt opgeroepen om criteria op te laten stellen door echte landschapsdeskundigen, om landschap een goede plek te geven in de visie. De gemeente wordt er nog op gewezen dat de RCE een richtafstand aanhoudt van 1,8km rondom historische stadsgezichten. Het ruimtebeslag van zonnevelden zorgt ervoor dat bewoners oproepen om panelen op daken van bedrijfspanden te plaatsen.

Goede ruimtelijke ordening

Bewoners geven de voorkeur aan het combineren van windturbines en zonnepanelen zodat er efficiënt met ruimte wordt omgegaan. Daarnaast zien ze energieopwekking graag in de buurt van bedrijventerreinen en rond infrastructuur. Hier zien ze combinatiemogelijkheden zoals zonnepanelen op taluds en daken van bedrijven, en is de overlast voor omwonenden minder. Wel vinden bewoners dat de opeenstapeling van overlast in overweging gehouden moet worden. Om rekening te houden met bewoners adviseren ze om windmolens op minimaal 1 km afstand te zetten van woonkernen. Ook worden de plannen van Defensie genoemd om rekening mee te houden.

Participatie en proces

Proces

Bewoners geven aan dat omwonenden zo vroeg mogelijk over een nieuw initiatief geïnformeerd moeten worden. Het liefst nog voor de gemeente het initiatief in behandeling neemt. Daarnaast moeten omwonenden vroeg in het proces betrokken worden bij de behandeling van een initiatief. Het is volgens de bewoners ook belangrijk dat de provincie de doelstellingen die ze oplegt goed onderbouwd, en dit met de bewoners communiceert. Verder geven bewoners ook aan dat als een initiatief aan de rand van een gemeente plaatsvindt, de bewoners aan de andere kant van de gemeentegrens ook meegenomen moeten worden.

Financiële participatie

Veel bewoners hechten belang aan (gedeeltelijk) lokaal eigendom. Daarnaast noemen bewoners ook financiële vergoeding in de vorm van sociale grondvergoeding, compensatie voor gedaalde WOZ-waarden of vergoeding voor overlast. Er zijn echter ook bewoners die hier niet veel in zien. Zij zijn van mening dat de winst beter geïnvesteerd kan worden in omgevingsfondsen, duurzame maatregelen in de gemeente, natuur of energieopslag. Ook zijn er bewoners die van mening zijn dat overlast niet door middel van geld gecompenseerd kan worden. Omdat bedrijven de meeste energie gebruiken, moeten de lusten en lasten ook vooral bij bedrijven terecht komen.

Overig

Op de poster ‘overig’ geven bewoners aan dat beter onderzocht moet worden welke alternatieven er zijn voor wind- en zonne-energie. In een vraaggesprek eerder op de avond werd bijvoorbeeld verwezen naar kernenergie en waterkrachtenergie uit de Maas. Een argument dat hiervoor benoemd wordt is dat de windsnelheid in Wijchen niet hoog is. Daarnaast kan er aandacht besteed worden aan isolatie, zodat het energieverbruik in de gemeente omlaaggaat. Ook wordt gevraagd om rekening te houden met de schade die omwonenden lijden of ervaren, bijvoorbeeld door achteruitgang van de WOZ-waarde. Een financiële prikkel mag geen beslissing sturen, de gemeente wordt opgeroepen om ook hierin regie te nemen door te onderzoeken of ze zelf windturbines kan ontwikkelen.

Uitkomsten gesprekken met bedrijven, ondernemers en stakeholders

In de raadpleging zijn gesprekken gevoerd met bedrijven en ondernemers, Windunie, Energie Samen en ZLTO Rijk van Nijmegen. Ook belangenorganisaties Natuur Wijchen en Gelders Landschap en Kastelen zijn benaderd voor een gesprek. Tot op heden hebben deze gesprekken niet plaatsgevonden, we hopen de input van deze organisaties alsnog mee te kunnen nemen in de visie.

Bedrijven en ondernemers

Naast met bewoners is er ook gesproken met bedrijven en ondernemers uit Wijchen. In dit gesprek is aangekaart dat bedrijven veel last hebben van de problemen op het elektriciteitsnet, omdat het betekent dat ze hun bedrijf niet altijd kunnen uitbreiden. Door op het bedrijventerrein duurzame energie op te wekken én te gebruiken kan dit probleem aangepakt worden. Bedrijven zien hier veel potentie in.

In en om bedrijven is al veel geluidsbelasting, en wordt gewerkt met geluidszonering. Bedrijven zien mogelijkheden om die zonering uit te breiden, maar hier zit een limiet aan. De gedragscode voor windenergie heeft de ontwikkeling van duurzame energie in Wijchen erg vertraagd. Bedrijven roepen op om de landelijke normen te hanteren. Ook voor slagschaduw worden geen problemen voorzien aangezien dit met maatregelen gemitigeerd kan worden.

Bedrijven hebben interesse in lokale afname. Een bedrijf geeft aan dat ze rechtstreeks twee windmolens op hun fabriek kunnen aansluiten. In combinatie met zon en warmteopslag kunnen ze hiermee volledig neutraal zijn. Dit creëert ruimte op het elektriciteitsnet voor het aansluiten van zo'n 8.000 woningen.

De koppeling van zon en wind, of een directe aansluiting zijn goede koppelkansen. Bedrijven geven wisselend aan dat voor de één wind een beter profiel heeft, en voor de ander zon. Hierin voelen ze zich wel belemmerd door het elektriciteitsnet. Een mogelijke oplossing hiervoor is een batterij. Ook opslag van zonne-energie in warmte wordt genoemd.

Over gebieden spreken bedrijven zich uit dat het zo dicht mogelijk bij bedrijven kan, zodat via een korte kabel aangesloten kan worden. Ook langs de snelweg zijn verschillende opties. Ze wijzen op het dilemma dat industrie vaak dicht bij bebouwing geplaatst is. Een koppeling met industrie is logisch, maar dan ervaren bewoners mogelijk overlast. Dit is landschappelijk en vanuit natuur wel voordelig, daarnaast is energieopwek dan vlak bij energiegebruik gepland. Ook sportlocaties worden benoemd. Bedrijven geven aan dat zon op dak onaantrekkelijk is door de slechte business case (terugleverkosten) en doordat de meeste daken niet sterk genoeg zijn.

Bedrijven zien veel belang in participatie. Financiële participatie kan bijdragen om hobbels weg te nemen in de weerstand van omwonenden. Ook zien bedrijven mogelijkheden om zelf te investeren. Ze blijven graag betrokken door rondetafelgesprekken, ook bij een eventueel initiatief. De visie is erg van belang voor de bedrijven. Door netcongestie kunnen sommige bedrijven niet draaien of uitbreiden, dit is duur.

Bedrijven roepen ten slotte op om het revenu niet te laten wegvloeien uit de regio.

Windunie en Energie Samen

Windunie en Energie Samen zijn geraadpleegd over aandachtspunten voor technische haalbaarheid, haalbaarheid van participatieplannen en eventuele overige criteria of voorwaarden om te onderzoeken.

Besteed aandacht aan de haalbaarheid van de visie

De stakeholders benoemden dat verschillende regels (hoogtebeperking turbines en 2/3 instemming van bewoners) in de gedragscode het niet mogelijk maakten om windparken te ontwikkelen. In een visie moet daarom goed nagedacht worden over de haalbaarheid van de voorwaarden. Vertel hierbij het eerlijke verhaal. Overlast zal vooral op kleine afstand van het windpark plaatsvinden (tot 800 m). Grote windmolens hebben niet een grotere hindercirkel. Belangrijk voor de haalbaarheid is dat een netaansluiting mogelijk is. Daarnaast moet er onderzocht worden of er ruimte is voor lokale afname van energie. Ook een koppeling van windpark en zonneveld is wenselijk.

Ideeën voor (financiële) participatie

Een lokale energiecoöperatie is een manier om maatschappelijke meerwaarde in te vullen. Een groot deel van de winst gaat terug naar lokale projecten, bijvoorbeeld projecten om armoede te bestrijden. De lokale energiecoöperatieleden bepalen gezamenlijk wat dit moet zijn. Er is vaak een drempel voor bewoners in de directe nabijheid van windparken om lid te worden. Een omwonendenregeling zorgt ervoor dat omwonenden geen lid hoeven te worden, maar op een andere manier financiële compensatie krijgen. Het eigen risico voor planschade is een aandachtspunt. Wettelijk is dit 4 %, maar mogelijk is het haalbaar om deze te verlagen naar 2 %, waardoor omwonenden eerder in aanmerking komen voor planschadevergoeding.

Maak regels om draagvlak te creëren

Het opnemen van regels in een visie kan zorgen voor meer draagvlak voor duurzame energie. Dit is belangrijk voor de haalbaarheid van een windpark of zonneveld. Onderzoek of het mogelijk is om afstand aan te houden tot woonkernen, slagschaduw te beperken en de lampen van een windpark uit te doen in de nacht. Kijk daarnaast of het mogelijk is om een directe koppeling te maken tussen vraag en aanbod door bedrijven te betrekken. Dit vermindert netcongestie, maar kan ook zorgen voor een lagere en betrouwbaardere energieprijs voor de omgeving. Toets hierbij wel dat regels praktisch, duidelijk en haalbaar zijn, en houd ruimte open voor bewoners die akkoord gaan met kortere afstanden tot hun huizen. Zorg daarnaast dat omwonenden goed meegenomen worden. Maak realistische visualisaties van windparken waarbij verschillende hoogtes van windmolens meegenomen worden. Geef hierbij ook aandacht aan dat hogere windmolens meer energie opleveren.

Liander

In gemeente Wijchen is netcongestie. Station Teersdijk en Druten zitten vol, hier kan geen duurzame energie op aangesloten worden. In 2026 wordt station Druten uitgebreid, daardoor is in de toekomst meer aansluitcapaciteit beschikbaar. Dit neemt echter niet weg dat TenneT ook een tekort aan aansluitcapaciteit heeft. Hierdoor zijn op korte termijn alsnog geen aansluitingen mogelijk. TenneT en Liander doen samen onderzoek naar manieren om samen te werken in het toestaan van aansluitcontracten, door bijvoorbeeld het opnemen van voorwaarden in capaciteitsbeperkende contracten.

De zon-wind-verhouding zoals het ook speelt in de groene metropoolregio is een heel actueel onderwerp. De netbeheerders zien dat de groei van zon op dak bij kleinverbruikers al jaren de verwachtingen overtreft. Daarom is de roep voor extra windenergie in het systeem sterker dan ooit. Naar verwachting verandert dit niet snel. Veel netcongestie vindt ook zijn oorzaak in de zomerzonpiek, zoals bij station Teersdijk.

Voor kortetermijnaansluitingen benoemt Liander 3 mogelijkheden:

1 duurzame opwek bij kleinverbruikers gaat gewoon door, de aansluitproblematiek geldt voor grootverbruikers;
2 zorg voor lokaal gebruik door bedrijven of een buurt, dan is een aansluiting op het net niet nodig;
3 kabelpooling op bestaande terugleverconcracten. Dit betekend dat wind bij al bestaande zonnevelden aangesloten kan worden, en andersom.

Ondanks alle problematiek ziet Liander geen onmogelijkheden in de opwek van duurzame energie. In het oosten van de gemeente is grootschalig zon op veld niet realistisch. Windplannen duren lang, en er wordt hard gewerkt aan nieuwe aansluitmogelijkheid. Met die tijdlijnen in het achterhoofd kan planvorming plaatsvinden.

Liander wil het liefst zo vroeg mogelijk betrokken worden bij plannen, ook al zijn deze nog niet concreet. Ze reserveren echter pas plaats op het net als er een aanvraag gedaan wordt. Ontwikkelaars kunnen via de website een scan aanvragen om te bekijken of er aansluitmogelijkheden zijn op een locatie, en wat de kabellengte is die voor de aansluiting nodig is.

ZLTO

ZLTO Rijk van Nijmegen behartigt de belangen van zo'n 120 agrarische bedrijven met diverse invullingen. Agrarische bedrijven hebben te maken met veel uitdagingen, waar ZLTO visie op ontwikkelt. Veel bedrijven steken al in op verbreding van het bedrijf, of op agrarisch natuurbeheer. Voor de toekomst komen er opgaven aan rondom CO_2-reductie, biodiversiteit en waterkwaliteit. Veel melkveebedrijven in Wijchen zijn grondgebonden. Dit betekent dat ze zelf voedsel verbouwen voor hun vee, en mest weer uitrijden op het land. Dit land is vaak in eigendom van de boer zelf, maar er zijn ook grotere partijen die grond uitgeven in erfpacht.

Vanuit het rijk en de Europese Unie ligt er een opgave om veehouderij te extensiveren. Met extensivering zoeken boeren in eerste instantie als oplossing naar extra ruimte om veevoer te telen. De druk op de ruimte neemt met deze opgaven toe. Hierin ziet ZLTO een mogelijk probleem met zonnevelden op agrarisch

grondgebied. Dit is een inefficiënt gebruik van ruimte die hard nodig is. Naar verwachting staan agrariërs daarom positiever tegenover windenergie.

De extensivering van veehouderijen zal een grote impact hebben op het ruimtegebruik in Wijchen. ZLTO werkt aan verschillende oplossingen om een nieuwe invulling te geven aan de agrarische sector. Duurzame energie is hier een belangrijke speler in. Zo is er een projectgroep met de Rabobank gestart om te kijken of mest omgezet kan worden in biogas en wordt er onderzoek gedaan naar het telen van biobased bouwmaterialen. Voor Wijchen ziet ZLTO dat er in de toekomst mogelijk met een nieuwe ruilverkaveling een efficiëntere indeling gemaakt kan worden van het landbouwgebied.

Vanuit agrariërs is het belangrijkste dat er draagvlak en rendement is voor windenergie. Agrariërs zijn onderdeel van de samenleving en beheerders van het landschap. Agrariërs, inwoners, provincie en gemeenten werken aan een gezamenlijke opdracht, en hier moet een goed plan voor ontwikkeld worden. Belangrijk hierbij is dat we allemaal delen in de voordelen. Als windparken gepland worden aan de rand van de gemeente moet dit in samenspraak met buurgemeenten.

Veel agrariërs met stallen hebben al geïnvesteerd in zon op dak. Als er ambitie is om zon op dak uit te breiden dan moet de gemeente meedenken over andere manieren van opslag. Daarnaast roept ZLTO de gemeente op om agrarische windmolens toe te staan, en liefst hoger dan 25 m.

Openbaar Zaaknummer: Z/24/240591

Informatienota voor de Gemeenteraad

Onderwerp: Hoogspanningsstation

Datum: 14 mei 2024

Kernboodschap
De netbeheerder TenneT is voornemens om het elektriciteitsnet uit te breiden met een nieuw aan te leggen 380/150kV station in Wijchen. Dit station is bedoeld om het elektriciteitsnet in Noord-Brabant te ontlasten. De exacte locatie is nog niet bekend, maar het heeft de voorkeur om het station zo dicht mogelijk bij de bestaande hoogspanningsleiding te realiseren. Het zoekgebied ligt ten westen van de A50. Dat zou mogelijk ook in het zoekgebied voor de windmolens langs de A50 kunnen zijn. Deze informatie is van belang voor het traject rondom de wind- en zonvisie. Meer informatie over de mogelijke impact van het hoogspanningsstation op dit traject is te vinden in de nota Criteria visie op wind- en zonne-energie Wijchen.

Eerdere besluiten

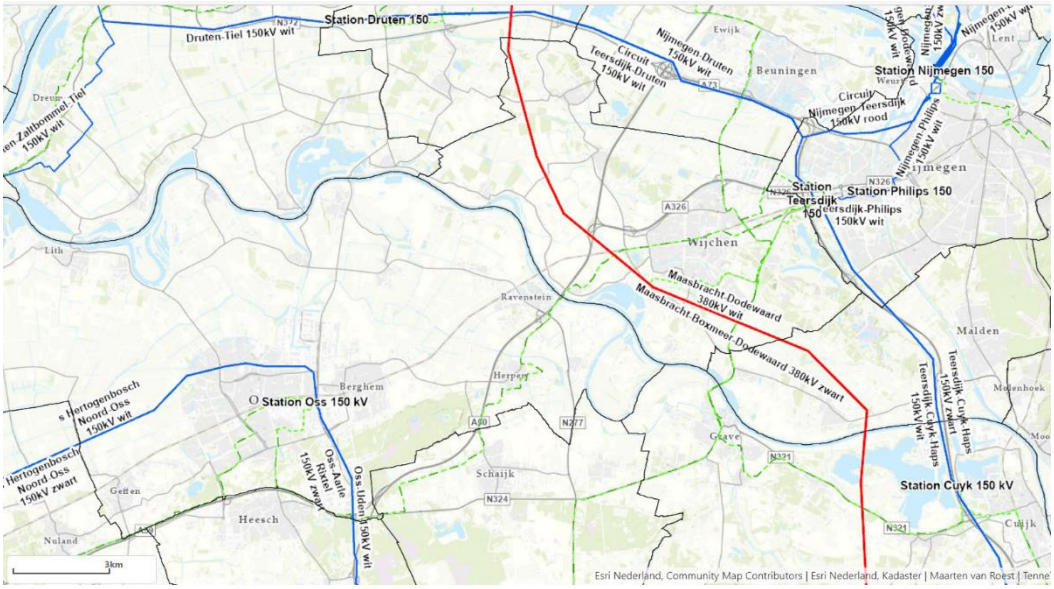
Datum	**Korte omschrijving eerder genomen besluit (vermeld zo mogelijk het zaaknummer/documentnummer)**
	Niet van toepassing

Toelichting
Vanwege congestie van het elektriciteitsnet in Brabant en de nog te verwachtten ontwikkelingen in oost Brabant is TenneT voornemens om een nieuw 380/150kV station te realiseren op Wijchens grondgebied. Dit station is een schakel tussen het landelijke hoogspanningsnet met een spanning van 380kV en het regionale hoogspanningsnet van 150kV. Het heeft de voorkeur om het nieuwe station zo dicht mogelijk bij de bestaande hoogspanningsleiding te realiseren die al over Wijchens grondgebied loopt. Dit heeft de volgende redenen:

- Geen nieuwe landschappelijke doorsnijding
- Geen plaatsing masten in uiterwaarden/Natuurnetwerk Nederland vereist
- Geen kruising van rijksvaarweg Maas met bovengrondse hoogspanningslijnen
- Beperktere ruimteclaim vanwege smallere belemmerde strook van ondergrondse kabels t.a.v. bovengrondse lijnen (circa 30 meter voor vier 150kV-circuits in gestuurde boring vs circa 2x70 meter voor twee separate 380kV-mastrijen)
- Kortere doorlooptijd dan bij een stationslocatie op grotere afstand van de 380kV-lijn

De keuze voor Wijchen zorgt dus voor snellere uitvoering (maatschappelijk belang) en een betere landschappelijke inpassing. Zou er gekozen worden voor de plaatsing aan de overkant van de Maas op het grondgebied van de gemeente Oss, dan heeft dat ook invloed op het Wijchense landschap. Dan zou er een dubbele rij hoogspanningsmasten van de bestaande hoogspanningslijn over de Maas naar het station in Oss moeten, omdat hoogspanningskabels onder andere vanwege de veiligheid niet onder de grond gebracht kunnen worden.

Het heeft de voorkeur om het station zo dicht mogelijk bij de bestaande hoogspanningsleiding te realiseren. De rode lijn op het onderstaande kaartje laat zijn waar deze leiding ligt. Het zoekgebied ligt ten westen van de A50.

Bij het bepalen van de uiteindelijke locatie wordt er ook rekening gehouden met zaken zoals afstand tot bestaande bebouwing en landschappelijke waarden. De bestaande hoogspanningsleiding loopt ook door het gebied langs de A50 waar een initiatief voor windmolens bij de provincie ligt. Het is niet geheel duidelijk in hoeverre het initiatief een belemmering vormt voor de mogelijke realisatie van een 380/150 kV station in hetzelfde gebied of andersom.

De grootte van het station bedraagt zo'n 26 ha inclusief landschappelijke inpassing. De bedoeling is dat het ergens tussen 2029 en 2031 gereed zal zijn. Het nieuwe station is in eerste instantie bedoeld voor Brabant en heeft hoge prioriteit gezien de problemen met het net. De mogelijke voordelen voor Wijchen worden nog verkend en zijn onderdeel van gesprek.

Communicatie
Communicatie en participatie zullen onderdeel zijn van het vervolgtraject. Primair zijn TenneT en het ministerie van EZK als bevoegd gezag verantwoordelijk. De gemeente zal hier betrokken bij zijn.

Uitvoering of Vervolgstappen
Het initiatief voor het vervolgtraject ligt bij TenneT. In principe ligt het bevoegd gezag voor het realiseren van het station bij het ministerie van EZK, mogelijk wil zij dit overdragen naar de provincie Gelderland. De komende periode zullen vervolggesprekken met Gelderland, Tennet en andere betrokken partijen gevoerd worden.

Geheimhouding:
Niet van toepassing